

રાજા ચંદન અને સતી મધ્યા- ગરીનો નાટક.

—૦:૦—

નાટક પાત્ર.

૧૬૬૦

કૃષ્ણ.....	}	દેવતાઓ.
સતી.....		
શાંત.....		
ચંદન.....		ચંદનાવતીનો રાજા.
મધ્યાગરી.....		તેની રાણી.
સુનંદા.....		તેની ઘસી.
સાયેર.....	}	તેના પુત્રો.
નીર.....		
પ્રધાન.....		ચંદન રાજાનો.
દ્વારપાળ.....		ચંદન રાજાનો.
પુંદરીક.....		પાંડુવ દેશનો રાજા.
સરદાર.....		રાજા પુંદરીકનો.
રામશીંગ.....	}	મહનાવતી નગરીનો રાજા અને ચંદન રાજાની માસીનો પુત્ર.
પ્રભાવતી.....		
રતનશીંગ.....		તેનો પુત્ર.
ગોર.....		રાજા રામશીંગનો.
નરપતીઓ વણજારી.....		નરપત પુરનો.

તપો.....તેનો ચાકર.

જેદેવશા..... } સાચેરને ઢેડના હાથમાંથી ફાંસીમાંથી
છોડવનાર.

ઢાલકશીંગ... ..અચલાક પુરીનો રાજ.

ઢાલકશીંગની પુત્રી... ..સાચેરની સ્ત્રી.

સુખદેવ... ..નરપત પુરનો રાજ.

સુખદેવની પુત્રી.....નીરની સ્ત્રી.

ગોર.....સુખદેવ રાજનો.

એ સિવાયે કંચનીઓ, દરબારીઓ, ખજાનચી, ખા
સદાર, લસ્કરો, માલી, ખીજા રાજાઓ, વિદુષક, મચ્છીમા
રો, ઢેડ, ચોપદારો, વગરે, વગરે, વગરે.

—૦:૦:૦—

અગાડિની નાટક મંડલીમાં ગવાતી ઇશ્વર સ્તુતી.

૫૬.

(વિનતી ધરજો ધ્યાન સજ્જન સૌ વીનતી ધરજો ધ્યાન.)

એ રાહ.

સર્વે મળીને—કૃપા કરો ભગવાન, પ્રભુજી કૃપા કરો ભગવાન;
છઠ્ઠીએ હમે નાદાન, પ્રભુજી કૃપા કરો ભગવા
ન—ટેક.

આપસત્તાથી કામ આરંભ્યું, તેથી મજે બહુ
માન—પ્રભુજી.

દસ દીશાએ નામ અવીચલ, છો સર્વે ગુણવા
ન—પ્રભુજી.

ધન સુખ સંપત્તી અવીચલ આપો, આપો શુ
ભ માન—પ્રભુજી.
દહેરી, તમને વંદન કરેછે, રાખેછે તમારે ધ્યા
ન—પ્રભુજી.

—૦:૦—

જે કંપની હવે આ નાટક કરસે તેમાં નીચલી
ધ્વજ સ્તુતી ગવાસે.
ઉપલી રાહે.

સર્વે મળીને—છો તમે દીન દયાલ—પ્રભુજી છો તમે દીન
દયાલ—ટેક.
નારદ શારદ શીવ શ્રમાદી—તમને બન્ને જ્ઞેકા
જ—પ્રભુજી.
નામ તમારું સુખથી લેતાં—છુટે જગત જંગલ
લ—પ્રભુજી.
પતીત પાવન અપ્રમ ઓધારણ—નામછે પરમ
રચાલ—પ્રભુજી.
તમને જાણ્યા વિનજીવ બટકે—સ્વર્ગ અત્યુ પા
તાલ—પ્રભુજી.
જે જન શરણે આવે તમારે—તેની કરો પ્રતી
પાળ—પ્રભુજી.
પારસરપરથી થાયે કંચન—જેમ ધાતુ તતકા
જ—પ્રભુજી.
આશા પુરણ કરજો હમારી—જાણીને નીજ
ગાલ—પ્રભુજી.

(દ્રોપસીત.)

રાજા ચંદન અને સતી મહ્યા— ગરીનો નાટક.

—:૦:—

અંક પેહલો. પરવેશ પેહલો.

(રાજ દરબાર.)

(પ્રધાન, દરબારીઓ, વિદુષક તથા કંચનીઓ
બેઠેલાછે ત્યાં રાજનું આવવું.)

આપદાર—રાજ ધીરાજ ચંદનરાય માહારાજને ઘણી ખમા.

(દરબારમાં રાજનું આવીને આસને બેસવું.)

વિદુષક—વિદુષક માહારાજને ઘણી ખમા.

ચંદનરાજ—પ્રધાનજી, આપણા નગ્રના લોકો કેવી સ્થિતિ
માંછે ? અને સર્વે રેયત સલાહ શાંતીથી વરતેછે
કે નહીં ?

પ્રધાન—માહારાજ, આપણા રાજમાં પ્રાણી માત્રનું સત્યમાં
જ વરતનછે.

ચંદનરાજ—એ મારી ગાનારીઓ, આજે તમે એવું ગાય
ન કરો કે મારા જીવને અત્યંત ખુશી પેદા થાય ?

કંચનીઓ—બહુ સારું માહારાજ.

(જલભરને જાત જમતાકે ધાટ.) એ રાહ.

ધન્ય ધન્ય તું રાજ ચંદન, ધન્ય ચંદનાવતી નમરી તારી;
ધનસાક અદલ સતવાદીછો, સર્વે રેયતને સુખકારી—ટેક.
જગમાં જશ ગાયે નારી નર, પ્રતાપ તમારોછે બારી-ધન્ય.

સુખછે રાજ ઈંદર નેવાં, હું વારી વારી જાણે જાલીદારી-
ધન્ય.

ચંદનરાજ—પ્રધાનજી, આ કચનીઓએ કેવું સાઈ ગાયુંછે?

પ્રધાન—માહારાજ હા: ખહુ સાઈ ગાયેન કયુંછે; ને સાંભ
જવાથી સર્વે આત્યંત આનંદી થયા છધએ.

ચંદનરાજ—પ્રધાનજી, એ કચનીઓને કહો કે એક ખી
જીું સાઈ ગાયેન ગાઈ સંભળાવે ?

પ્રધાન—એ કચનીઓ ? તમારા કોકીલા સરીખા મીઠા રવ
રથી એક એવું ખીજીું ગાએન કરો, કે નેથી તમા
રા ભાગ્યનો ઉદ્ધ થયો જાણો ?

કચનીઓ—સાઈ માહારાજ.

(ગઈ એક બે એક નો હવા પલટ.) એ રાહ.

વાહેવાહે રાયજી, સુજપર દયા મોટી કરી;

શું વખાણું જથ તમારા, જગતમાલીએ બારી—ટેક.

કોઈ નથી પાછો ક્યો, જાચક તમારે દ્વારથી;

સર્વની ઉમેદ પુરી થઈ, છે તમે આગળ ખરી—વાહે.

સપંદાએ કુખેરસમ, દાની ખીનો જાણે કરગ;

સતવાદી ધર્મના સ્તંભો, પ્રશ્ન તમાપર શ્રી હરી—વાહે.

રાજઅમર રહો તમારે, તેજ જગમાં તપો;

નાથ થાનો ને કોઈ, જગમાં તમારો હોય વેરી—વાહે.

સર્વ ગુણ ભંડારો, ઉપમાં કઠણ હું શું કહું;

રહેમ સુજઉપર કરો, જાણે તમારી કીંકરી—વાહે

ચંદનરાજ—પ્રધાનજી ? એ કચનીઓ ગારા મનને હૃદ

કરતાં પણ વધારે ખુશી કીધુંછે તે અવેજમાં પચી
સ હજાર મોહોર આપો ?

વિદુષક—હો હો ! મારા જાપરે આટલા બધા ! રૂપીઆ !
પચીસ હજાર ! કંચનીઓના નશીળતો ફાટી ગયા.
(જાયછે.)

પ્રધાનજી—બહુ સારું માહારાજ.

ચંદનરાજા—ઓ માહારા સરદારો ? હવે રાત્રી ઘણી વિતીત
થઈ અને મને પણ ઊંઘ આવેછે માટે કચેરી બ
રખાસ્ત કરો.

—૦:૦—

પરવેશ બીજો. (રથલ, રસ્તો.)

(સનીનું વીચારમાં પડવું અને શાંત દેવનું આવવું.)

સનીદેવ—(વીચાર કરેછે) હું રાજા ચંદનને આજે બાર
મી રાશિ બેઠોછું, હવે મારે એને દુઃખ દેવું જોઈ
એ, પણ રાજા ચંદન સત્યવાદીછે તેથી મને એના
ઉપર દયા આવેછે, પણ જો એને હું દુઃખ ન દ
ઉં તો ઈશ્વરની કીધેલી જે નીતીછે, તેનો અણપ થ
ઈ જાયછે. (એટલામાં શાંત દેવ આવેછે.)

શાંતદેવ—કેમ સનીદેવ ? શું વીચારમાં પડ્યાછે ?

સનીદેવ—શાંતદેવ ! આજે હું માહા વીચારમાં પડ્યોછું કે
જેથી મારા શરીરની પણ સુખી રહી નથી.

શાંતદેવ—સનીદેવ, એવા તે શું વિચારે ? મને કહોતો
બરા.

સનીદેવ--શાંતદેવ ! સાંગલો. આજે રાજ ચંદનને હું બા
રમી રાશિ ખેંડાછું, ને રાજ સત્યવાદીએ હવે જો
હું તેને દુઃખ ન ઈજતો, ઈશ્વરની જે નેતએ તે તુઠી
જાયએ; અને એવા ધર્માત્મા પુરૂષને દુઃખ આપવા
મોટે માહારા શ્વયગાં મને અત્યંત એદ થાયએ.

શાંતદેવ--સનીદેવ, દયા લાવી પ્રરમાત્માની નેત તોડવી એ
મારા પુરૂષને ન ધટે; જ્યુવોતો ખરા નેતને મોટે
કરસરામ પોતાની માતાને માગી નાંખીને એક વી
સવાર નક્ષત્રી પૃથ્વી કરી, વલી નેતને મોટે શ્રી ૬
જી ભગવાને પોતાનો જે યાદવકુળ તેનો સંહાર કર
યો, ને નેતને મોટે અર્જુને પોતાના બાહ કૌરવ તે
નો વધ કર્યો મોટે નેત કેમ મુકીએ ?

સનીદેવ--શાંતદેવ, તમે જે કહ્યું તે ખરૂં છે; હવે મારો ય
જી એવોજ વીચારએ કે ગમે તેમ થાઓ પણ ઈશ્વ
રની નેતતો તોડવીજ નહી.

શાંતદેવ--ખહુ સારું ત્યારે સનીદેવ, નમસ્કારએ, હું જાગીછું.

સનીદેવ--શાંતદેવ સારું, પધારજો, નમસ્કારએ.

પરવેશ તરીજો. (રાજ મેહલ.)

(રાજ ચંદન તથા મહ્યાગરી સુતાએ; અને આકા

શ માર્ગેથી સનીદેવ વર્ધમાનમાં બેસી આવેએ.)

(ગરહમને સનમકુદીયા શ્રીર ક્રીસીકુ કયા.) એ રાહ.

સનીદેવ--શું ધેનમાં ધેરાએ રાજ ? યાની તું હોશીઆર;
હું વાત જે પુછું તેનો તું, જવાબ દે નીરધાર--ટેક.

કહેતો પડું હમણા તુજપર, કહેતો ઘડપણ માંહી;
 ને પાપ પેલેભવ કર્યાં તે, ભાગવો અવાર—શુધેનમાં.

નેવાં નેવાં કર્મ કરે, કોઈ ને જગતમાંહી;
 તેવાં તેવાં કૃપ આપે, જગતનો આધાર—શુધેનમાં.

ભાગવ્યા વિત પાપનું કૃપ, છુટશે નહી;

આ વાતનો ઉત્તર કહો, મનમાં કરી વીચાર—શુધેનમાં.

રાજાચંદન—(એવો અવાજ સાંભળી રાજાનું ચમકીને ઉ
 ઠ્ઠું અને રાણીને પુછવું.) ઉઠ ઉઠ ! પ્રીયા ! નો !

નો ! આ ગેળી અવાજ એકાએક ક્યાંથી થયો ?
 મહ્યાગરી—પ્રાણનાથ, સુષરહો; વળી અવાજ તે ક્યાંથી થ
 શે, એતો તમને સ્વપનું આવ્યું હશે.

સનીદેવ— ઉપલી રાહ.

શુધેનમાં ઘેરાએ રાજા, યાની તું હોશીઆર;

હું વાત ને પુછું તેનો તું, જવાબ દે નીરધાર—ટેક.

રાજાચંદન—(ગભરાઈને) નારે ! ના ! સ્વપનુ તો કેમ
 હોય ! (ઊંચી નજર કરી નોયએ એટલામાં સની
 દેવ નજરે પડેછે.) અરે ! નો ! નો ! અંત્રીક્ષ
 થી કોઈ દેવતા આપણે ત્યાં આવ્યા હોય એમ લા
 ગેછે. (હાથ નોડીને.) એ કૃપાનાથ, તેત્રીસ કરો
 ૩ દેવતાએ તેમાં તમા કયા દેવતાએ તે કૃપા કરી
 મને કહો ? મારા મોટાં ભાગ્ય ઉદય થયાં ને આ
 જ તમારા દરશણ થયા.

સનીદેવ—ઓ સત્યવાદી રાજા ચંદન, હું સનીદેવહું, અને
 આજે હું તને બારમી રાશે બોડાહું, મોટે તને બા

રે દુઃખ ભોગવવું પડસે. તું સત્યવાદી રાજા હો
વાથી હું તને પુછવા આવ્યો છું કે તું હમણા દુઃ
ખ ભોગવીશ કે ઘડપણમાં ?

રાજાચંદન—માહારાજ, એ વાતનો ઉત્તર હું મારી પ્રીયા
ને પુછીને કહું છું.

સનીદેવ—સારું રાજા, સારું.

રાજાચંદન—ઓ મારી પ્યારી પ્રીયા, હવે આપણે સનીદેવ
ને શું જવાબ આપીએ ?

મહ્યાગરી—સ્વામીનાથ, હમણા જે દુઃખ આપણા ઉપ
ર પડશે તે સહન થશે, અને ઘડપણમાં તો રાઈ જે
ટકું દુઃખ પડશે તો તે સુખી સરીખું લાગશે,
મોટે જીવાનીમાંજ ભોગવી લઈએ તો ઠીક; જીવો,
મારો તો એવોજ વિચાર છે પછી તો આપણી મરજી.

રાજાચંદન—હા પ્રીયા, ખરી વાત તેં કહી; મારો પણ એ
વોજ વીચાર છે, ત્યારે હવે હું કહું છું.

આપાઈ. (જોગીઓ.)

સત્ય કહું છું સની માહારાજ, મારા શીરનાં છે તમે તાજ;
હમણા દુઃખ પડો હમપર, રાખનાર છે સત્ય ધધર. |
તેમાં કોઈનું નોર ન ચાલે, નીકળે થાસે લખ્યું જે આ બાલે;
મોટે હું તોરે ખીતો નથી, સત્ય વાત કહું છું રે કથી.

સનીદેવ—ઠીક, ઠીક, રાજા, બહુ સારું હવે હું જાણી છું.

રાજાચંદન—વાર દેવ, સુખીથી પંચારો, તમોને મારા નમ
સ્કાર છે.

પરવેશ થોથો. (રથલ, રસ્તો.)

(પાંદુવ દેશનો રાજા પુંદરીક તેનું લશ્કર લઈ
અંદનાવતી જીતવાને આવેછે.)

(અલેક્સે તું યાદકર અલાહકુ આદમ.) એ રાહ.

લશ્કર—આલોની સૌ આલો તમે લડવાને આ વાર,
મારી કાપી દુરમનોનો, કરીએ જઈ સંહાર—ટોક.
કોઈને મારો તેગતખર, કોઈને તરવાર;
કોઈને મારો તીર બાલા, કોઈને કટાર—આલોની.
થઈએ સામા સામી હવે, યાઓની હોંશીઆર;
પકડોને જવો પકડો હવે, કરવો શો વીચાર—આલોની.
વજાડો વાજા જંગના, મારી કરો ખેજર;
ફતેહ સદાએ આપણીને, દુરમનોની હાર—આલોની.
અઢીને કીલ્લા ઉપરે, દરવાજા તોડો યાર;
જઈને શહેરમાંહી લુટો, હાટને ખાજર—આલોની.

(રાજા પુંદરીકના સરદારને રાજા અંદનનો
દ્વારપાળ મળેછે અને વાતચીત થાયછે.)

સરદાર—એ દ્વારપાળ, તારા રાજા અંદનને જઈને કહે કે,
મારી સાથે લડાઈ કરે, નહીતો શહેર યુદ્ધને આ
લ્યો જાય એવો મારા રાજા પુંદરીકનો સંદેસો કેહો ?

દ્વારપાળ—વાહ સરદાર ! વાહ ! બહુ બડાઈની વાતો કર
વા માંડીછે, તમારું માત આવ્યુંછે કે શું ?

સરદાર—ઓ મુરખ, અમારું માતતો આવસે ત્યારે, પણ કે
હેતો હોયતો, તને હમણા મળ જાતમાવું ?

દવારપાળ—અરે ઓ મચ્છર, તું મને શું મળ ખતાવશે,
હું કેવાં કેવાં શેહેર ક્યોંછું તે તું સાંભળ ? શેહેર
આગ્રા, ઈંદોર, કાનપુરને કાશી; દીલીને લખનો વ
ળી દત્તીઆને જાંસી; કલકત્તા, બંગાલા મદ્રાસ અ
ને હકસાન; તુકને તાતાર દેશ; કાબુલે, ઇરાન,
ફ્રાન્સ અને પેરીસ, વળી રશીઆ, લંડન; કચ્છ,
સીંધ, આંધળીનું નાગ, ને ઉજ્જન; નેપુર, નોંધપુ
ર, જીનાગઢ, ઈંદોર, થર્મ, નાથક, પુના, સેતારાથી
આવ્યોછું આહીં. એવાં એવાં તો હું હજારે શેહે
ર ક્યોંછું. હું કેમ સીંહ નેવોછું ત્યારે તું સીયાલ
નું શું ચાલનારછે ! (સરદાર તેને મારવા જાયછે
અને દવારપાળ જીમ મારતો નાસી જાયછે.)

—:૦:—

પરવેશ પાંચમો. (રાજા ચંદનની દરબાર.)

(પ્રધાન, દરબારીઓ વિદુષક વગેરે બેઠેલાછે

અને રાજા આવેછે.)

ચોપદાર—રાજા ધીરાજ ચંદનરાય માહારાજને ઘણી ખમા.

વિદુષક—વિદુષક માહારાજને ઘણી ખમા.

રાજાચંદન—પ્રધાનજી, આને મારું કામું અંગ અને દા
જું નેત્ર કહેછે એતે શું ?

પ્રધાન—માહારાજ, એમાહા અપસુકનછે, આજ મને પાણ
ખેરથી આવતા હરણ દાખા ઉતર્યાં હતાં, બિરવ ક
લકલી હતી, સામેથી લાકડાંનો ભારો મળ્યા હતા,

વળી ઘોલી મેલાં કપડાં લઇને જતો હતો, એવાં
એવાં માઠાં સુકન થયા હતાં; માટે આજ ઈશ્વર
જાણે શું ઉપાત થવાનોછે, તે કાંઈ હું કહી શક
તો નથી. (એટલામાં દ્વારપાળ આવેછે.)

—૦:૦—

દ્વારપાળ—(અરે એ પરી સજ્જ હો બેહયા.) એ રાહ
ફરીઆદ ફરીઆદછે રાયજી, લડવાને રાય પુંદરીક આંખો
સહી—ટેક.

છે અગણીત લસ્કર નહીં જોના પાર, તે આવીને ઉભાછે કી
દલાની ખાહાર—ફરીઆદ.

બહું જુમી પાડેછ મચાવેછે સોર, જાણવેછે પોતાનું જખરું
એ જોર—ફરીઆદ.

કહું મુજને કર તારા રાજાને જાણુ, મુકી નગ્ર ખાહાર લઈ
નીકલે પ્રાણુ—ફરીઆદ.

તે માટે માહારાજ થાઓની તૈયાર, કરે હુકમ લસ્કરને લડ
વા આ વાર—ફરીઆદ.

—૦:૦—

વિદુષક—(ટાર થઈ) અરે હું કેવો લડનાર બહાદુર છું ?
(ખોલી રહ્યા પછી ખાસદાર આવેછે.)

ખાસદાર—ગરીબ પરવર, આપણી નવી ઘોડશાળ એકાએક
ક તુટી પડી ! ને બધા ઘોડા દબાઈ ગયા, તેમાંથી
કેટલાએક જખમી થયાછે, અને બાકીના મરણ
પામ્યાછે.

વિદુષક—ઓ મોહોકાણ ! સનાનના સગાચાર લાવ્યો.

રાજાચંદન—(ઉતરીને) વારે દેવ, તારી ગતીનો કાંઈ પાર
જ નથી, વારે સમો પાણ હોય, આવો સમાંમાં
જે ધીરજ ધરે તેજ ધીર પુરુષ કેહેવાય, ગોટે ધીર
જ હું કેમ મુકું ! પ્રધાનજી ? તમે લસકર લઈને કી
દત્તા ઉપર જાઓ ? હું ગહેલમાં જઈ હમણા આવું છું.

વિદુષક—હું પણ ત્યારે મારા ઘરમાં જઈને આવું છું.

પ્રધાન—જહુ સારે માહારાજ, જેવી આપની આજ્ઞા.

(રાજા જાય છે.)

—૦:૦—

પરવેશ છઠો. (રચલ, રસ્તો.)

(પ્રધાન વીચાર કરે છે એટલામાં દ્વારપાળ આવે છે.)

પ્રધાન—ઓ ધધર ! આ એકાએક લસકર ચઢી આવ્યું,
હવે તે હું શું કરું !

(દ્વારપાળ પછાડીથી આવીને કહે છે.)

દ્વારપાળ—ઓ પ્રધાનજી ! તમે ગભરાવો છો સાને મોટે ! આ
લો, ચાલો, જલદી ! હું આવો શુરવીર તમારી સા
થે છતાં, તમને શું શીકરે છે ?

પ્રધાન—અરે મુરખ, હું તો મારા વીચારમાં પડ્યો છું, અને
તને મથકડી મુલે છે.

દ્વારપાળ—ઓ પ્રધાનજી, એ મોટે વિચાર સાનો કરવો
હતો ! અરે હું કેવો છું ?

બેત.

મારે તેની પાછળ ચાલું, ભાગે તેની આગળ થાઈ;
કદી બડાઈ શકે થઈતો, જુઓ પાડી નાસી જઈ.
પૂરવમાંથી જુમ પરેતો, પશ્ચિમ દિશામાં ઉભો રહું;
દક્ષીણમાંથી આવે લસકર, તો હું વાટ ઉત્તરની બઈ.
માખી માફ પાંખો તોડું, દાંતે ગામપણ ચાવી ખાઈ;
સો સુકીયો પાપડ ભાંચું, એવો રજપૂત હું કેહેવાઈ.
નાના ખાળક જુઓ પાડી, રડતા હોયતો કદી ન ખાઈ;
તરસ વધારે લાગી હોયતો, ખેચાર લોટા પાણી પીયું.

—૦:૦:૦—

દવારપાળ—અરે આવો હું પેહેલવાન, તમારી સાથે છતાં
તમે શા માટે ખીઓછો ?

પ્રધાન—ઓ દુદ, આ સમામાં તું પણ કડાણ શબ્દ સંભ
ભાવેછે, હું જાણું છું કે તું તે દુશ્મનનો મેલાખીછે,
માટે જ અહીંથી ? નહીતો આ તરવારથી તારું મા
થું કાપી નાંખીશ ?

—૦—

પરવેશ શાતમો. (રાજમેહેલ.)

(રાજચંદનને કચેરીમાંથી આવતાં અસુર યવાથી મહ્યાગ
રી દાસીને પુછેછે એટલામાં ચંદન આવેછે,)

મહ્યાગરી—દાસી ? દાસી ? (દાસી આવેછે.)

દાસી—બાઈસાહેબ શી આસાછે ?

મહ્યાગરી—નોની હજી સુધી પ્રાણનાથ કચેરીમાંથી કેમ નથી આવ્યા ? (ગભરાઈને) અરે ! આજે મારું જમાણું આંગ કેમ ફરેછે ! રખેને કાંઈ અપસુકન ની નીશાનીતો ન હોય !

દાસી—જાઈસાહેબ, ધીરજ ધરો તે હમણા આવતા હશે; અરે ! જીવો ! જીવો ! પેના સામેથી આવેછે.

મહ્યાગરી—(આશ્ચર્યગત કરેછે) કેમ પ્રાણનાથ ! તમને કચેરીમાંથી આવતા આટલી જાંઘી વાર કેમ લાગી !

રાજચંદન—પ્રીયા, આપણો દીવસ હવે ઉલટો આવ્યોછે ! આપણા કીલ્લા ઉપર લરકર એકાએક ચઢી આવ્યુંછે, ગાંઠે હું ત્યાં જાળીધું.

મહ્યાગરી—(રડીને) અરેરે પ્રાણનાથ ! આતે શું થયું ! અને હવે તે શું થશે !

રાજચંદન—પ્રીયા, તું અફસોસ શા ગાંઠે કરેછે, જરા ધીરજ ધરી, હાથર ઉપર જારોસો રાખજો કે તે આપણને સહાય કરશે.

મહ્યાગરી—અરેરે પ્રાણનાથ ! આ શહેરનું ગમે તેમ થાઓ ! પણ હું તો તમને નહીં જવાવું !

રાજચંદન—પ્રીયા, તું તો છેક ઘેલી થઈછે.

તે બોલો.

પરવેશ આઠમો. (આગલું જંગલ.)

(રાજા પુંદરીકનું લશ્કર ગાતું ગાતું આવેછે.)

લશ્કર—(વીદાયાવો, વીદાયાવો રાજા શ્રી મોટે) એ રાહ.
સુરાજન તનમનથી સૌ ચાલો,
શત્રુઓને આપણે, ગારી ફાડી કાઢો—ટેક.
હિમત રાખજો સૌ, અસુરને હંકારીએ બહું;
શું એનીછે મગદુર, હીંગતે લલકારો—શુરા.
કીધાંછે આપણે હેરાન, લહશું ચંડાલોના પ્રાણ;
આ તરવારે કાઢી જન, બાધા બચ બચ મારો—શુરા.

—0:0—

પરવેશ નવમો. (પાછલું જંગલ.)

(પુંદરીકનું લશ્કર ગાતું ગાતું આવેછે.)

રાહુ અંગ્રેજી.

લશ્કર—ચાલો શુરવીર ધરવી નહી ધીર, (ખે)
ગારશું તાંકી તાંકીને ખુબ તીર, (ખે)
દુશ્મનોના ઉગડસું શીર—ચાલો.

(રાજા ચંદન પોતાના કીલ્લામાં લશ્કર લઈ ઉભાંછે
ત્યાં રાજા પુંદરીકે આવી લડાઈ કરવાને કેહેવું.)

બેત.

રાજા પુંદરીક—મુકી કીલ્લો ગાહાર, આવની રાજાચંદન તુ;
સ્ત્રી સરીજા છુપી રહેછે, આ કીલ્લામાં તું શુ ?

રાજાચંદન—સાંભળો દુષ્ટ પુંદરીક, તું ગર્વ ના કર લગાર;
ગર્વ તારો ઉતારમે, મારી આ તરવાર.

રાજાપુંદરીક—એવી હીમત રાખેછે તો, તોતું માઈ તોર;
એક પળમાં પોહોઆડું, જ્યાં છે નફમાં ધોર.

રાજાચંદન—મારા તોરને અએ પાપી, તું ભુલી ગયો આજ;
હજારોવાર રણમાંહેથી, નાહોડોતો શું નથી આ
વતી લાજ ?

રાજાપુંદરીક—વેદલ સરીખો બકી રહ્યોછે, માડેથી શું ખોલ ?
કરતી ઘાવ આ સર્વે દેખતા, ઉતાર તારો તોલ.

રાજાચંદન—ઓ મુરખ શું બકી રહ્યોછે, લે હવે સંભાલ;
હમણા મોકલું યમપુરીમાં, ને આણું સૌનો કાળ.

(લડાઈ થાયછે ચંદનરાજ પડી જાયછે.)

(ટ્રાપસીન.)

તે ખ્લો.

—o:o—

અંક બીજો. પરવેશ પેહેલો. (કટ જંગલ.)

(રાજાચંદન, મલ્યાગરી, સાયેર, અને નીર, એ ચારેનું
આવડું અને ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરવી.)

(દીલકે દેનેસે કીસીરા મુજે ઇનકાર નહી.) એ રાહ.

ઓ પ્રભુ શું કર્યાં પુર્વે હમે પાપ બારી,

આશી ગતી હમારી;

દીનના દયાલ હમપર આંખ ફરી કેમ તારી,

આશી ગતી હમારી;

શરણે આવે તેનેતો મરણ ન હોય સ્વામી,
 તુંતોછે અંતર જામી;
 ભગતવચ્છલ તું તારું શ્રદ્ધતો જરા નો વીચારી,
 આશી ગતી હમારી;
 દ્રોપતીના ચીર પુર્યાં ગજની તેવારે કરી,
 અજામિલ તાર્યો હરી;
 વીકરની ભાણુ જમ્યા ઉગારી અધ્યા નારી,
 આશી ગતી હમારી;
 ક્યાં મારો દેશને ક્યાં રાજને ક્યાં સુખ મારા,
 કરવું ક્યાં આવનમા;
 ત્રાહરે ત્રાહે હવે સાહે થાજે તું મુરારી,
 આશી ગતી હમારી.

સાયેર તથા નીર—(કરગરીને) ઓ મારા વાહાલા માત
 પીતા ! અમોનેતો પાણીની ઘણી તરુસ અને ભુખ
 લાગીછે; મોટે ગમે તેમ કરી, અમોને અન પાણી
 લાવી આપો, અગરનો અન પાણી નહી લાવી
 આપોતો હમારા પ્રાણ જતા રહેશે.

રાજાચંદન—(કરગરીને) અરે ! મારા પ્યારા પુત્રો ! મા
 રી આંખોના તારા ! મારા પરમ સ્નેહી ! અરે !
 અહીં કોઈ ઝાડ ઉપર ફળ ફૂલ કાંઈ નથી ! તેમ
 પાણી પણ આંટલામાં દેખાતું નથી, અરેરે ! હવે
 હું શું કરું ! મારા ગાપ ! જરા ધીરજ રાખો, કે
 મકે તમે દાહ્યાછો, આગલ ચાલો પાણી ધણું
 ગળશે.

સાચેર અને નીર—વાર પીતાજી જેવી તમારી આત્મા !

—○:○:○—

પરવેશ બીજો. (સ્થલ, રસ્તા.)

(અંદન, મહ્યાગરી, સાચેર અને નીરને પાણીની તરસ મટ્ટી નથી તેથી કરીને ઘણા કરગરેછે, અને એ લોકોના જવા બાદ પ્રધાન અને વિદુષક દાખલ થાયછે.)

સાચેર અને નીર—(કહું કયા ફલકકા સતાયા હુંમે.) એ રાહ.

સાંભલો માત પીતાહ સુખ દાઈ;

તરસે કરી જાયછે કંઈ સુકાઈ—ટેક.

જો જલ આએ વખતે નહી આપો;

તો નહી પ્રાણ રહે રહે માંહી—સાંભલો.

ખીજું ને દુઃખ પડે તે સહીએ;

પણ આ દુઃખ નહી સહાયેરે કાંઈ—સાંભલો.

જોઈએ ત્યાં જઈ પાણી લાવો;

આહો હમારી જો કુશલાઈ—સાંભલો.

રાજાઅંદન—(ઇસ્કોમે ત્રેરે કોહુગમ સીરપે લીયાજો હોયો હો.) એ રાહ.

ચોરી કરી હમે તે શું, આશું દીધું દુઃખ પ્રભુ;

પાપ તે અમથી શું થયું ? આશું કીધું દુઃખ પ્રભુ—ટેક.

પુત્રે હમારે તાહ કે, તડકો કદી જોયો નથી;

તેનું પાણી ખીન મુકે ગલું, આશું દીધું દુઃખ પ્રભુ—ચોરી.

અળસ નથી દીન ગતની, મલાશે વનમાં તેથી કેમ;
કોમલ શરીરછે પ્રીયાનું, આશું દીધું દુઃખ પ્રભુ—
ચોરી.

ક્યાં તે હમારું રાજ સુખ, ક્યાં વીપત આવી પડી;
હાયે હવે હું શું કરું, આશું દીધું દુઃખ પ્રભુ—
ચોરી.

તુંને દયાલું વેદ શાસ્ત્ર, ને રક્ષી મુનીએ કહ્યો;
નીરવ્ય થયો આવો કેમ તું ? આશું દીધું દુઃખ પ્ર
ભુ—ચોરી.

સાચેર અને નીર—વાહાલા માત પીતા ! અમાને પાણી
ની તરસ બહું લાગીછે, પીતાજી ! પાણી ! પાણી !
પાણી વીન મલું સુકાર્ધ જાયછે, મોટે પાણી લાવી
આપો !

રાજઅંદન—માહારાજ વાહાલા પુત્રો ! તમે દાહ્યા થઇને
મારા ધાએલ થયેલા દીલને વધારે શા મોટે દલ
ગીર કરોછો ! જરા આગળતો આણો, કંયા પણ
પાણી મળશે. (બધા ગયા પછી પ્રધાન દાખલ
થાયછે.)

પ્રધાન—(એખણો) અરેરે પ્રાણ દાતાર ! ઓ સત્યના સ્તં
ભ ! અરે માહારાજ ! તમે ગયાને મને સાથે કે
મ નહી લઈ ગયા ! ઓ અનદાતાર અંદન ! મેં
તમારું શું બગાડ્યું ? હાય ! હાયરે ! હવે તમારો
વીછોડો મારાથી કેમ ખમાસે ? ઓ પ્રાણ ! ધીકા
રછે કે હજુર સુધી તમે શરીરમાં રહ્યાછો ! અરે !

નીકળી કેમ જતા નથી ! હાથે ! ચંદન ! ચંદન !
ચંદન ! (મુઠ્ઠીના થઈ પડે છે એટલામાં વિદુષક દો
ડતો આવે છે અને ધાંધલ કરે છે.)

વિદુષક—(ધભરાઈને) અરેરે દોડોરે દોડો ! પ્રધાનજીને એ
કાએક શું થયું ? અરે હમણા બોલતા હતા ને !
મરી ગયા કે શું ! (તેની પાસે બેસે છે; અને પ્ર
ધાનને હીલવે છે અને પ્રધાન હેંશીઆર થાય છે.)

પ્રધાન—અરે ! વીદુષક, તેં કંયા પણ આપણા રાજાને કો
યા કે નહીં ?

વિદુષક—(ખાંખાડીને) અરે માહારાજ, હું તો ગાગ ગામ,
ને શેહરે શેહરે અને દેશો દેશ, ફરી વળ્યા પણ
ક્યાંએ રાજાનો પતો મળ્યો નહીં ?

પ્રધાન—વીદુષક, હવે આપણને સત્યવાદી રાજા તે ક્યાં મ
ળે ? મોટે હવે આપણે શો ઉપાય કરવો ?

વિદુષક—પ્રધાનજી જુઓ ઉપાય તો એક છે, તમો કરો તો કહું.

પ્રધાન—વીદુષક ? કેહેતો અરે ? શું છે ?

વિદુષક—તો સાંભળો, પ્રધાનજી, કો તમોને રાજાનો પતો
ગળવવો હોય તો, આ સફેદ લુગડા ઉતારીને ભગ
વા લુગડાં પેહેરો, પછી આ તમારા માથા ઉપરનું
ચકરડું કાઢાડી નાંખો, ઘેર બાહારને આગ લગા
ડો, બચ્ચાં કચ્ચાં મારી નાંખો, બાઈડીને સોનાપુ
ર મોકલો, પછી આપણે ગાગ ગામ અને દેશો
દેશ અને જંગલે જંગલ ફરીએ તો ક્યાં પણ આ
પણને રાજા મળશે.

પ્રધાન—વીદુષક ? બહુ સારું ત્યારે, તૈયાર થા ?

વિદુષક—પ્રધાનજી, મારી તે ક્યાં જોડીએ ? મારા તે ક્યાં
રડનાર કુટનારએ ? નેએ તે તમારાજ રડનાર કુટ
નારએ ?

પ્રધાન—ત્યારે વિદુષક, ચાલ ? જોડી થવું નહીં જોઈએ ?

વિદુષક—ત્યારે ચાલો ? (જાયએ.)

—૦:૦—

પરવેશ તરીજો. (સ્થલ, બાગ.)

(રાજા રામશીંગના બાગની અંદર રાજાઅંદન, મહ્યાગત્રી,
સાયેર, અને નીરનું ત્યાં આવવું, અને બાગની ઘણી
સરસ રચના જોઈ પોતાના પીતા પાસે અંદર
જવાની રજા માગતી.)

(અજબ સનમકી અદાએ દેખી.) એ રાહ.

સાયેર અને નીર—જીવો પીતાજી નજર કરીને, બાગ આ
સુંદર બન્યોએ કેવો ;
સરવે જાતના ગ્રાડએ તેમાં, તરેહ તરેહનો બર્ચોએ
મેવો—ટેક.

અંપા અંબેલી માગરો મરવો, યુલાળ આવીએ કુલ
જેમાં;

મન સુગંધીત સીતળ વાયુ, વહેએ મનડું હસાય
તેવો—જીવો.

જેમાં ફરેથી માહા સુખ થાયે, જાય ટળી પળમાં
દુઃખ દેહના;

મુખે કહી નવ સકાય શોભા, ઇંદ્રના નંદન તેવોના
તેવો—શુવો.

હમારા મનમાંએ એવી ઈચ્છા, બેહાથ નોડીને ક
હીએછીએ;

એ જાગમાં અને જઈએ ફરવા, પીતાજી હમને ર
જ નો દેવો—શુવો.

ગજલ ભેરવીની.

(મેં કળ તલક ઈસ તરાંહ પસેગાન રહુંગી.) એ રાહ.

રાજાચંદન—ન જાય મારા પુત્ર, પરાયા તે જાગમાં;

શું કામએ ત્યાં ? આપણું પરાઈ જાગમાં—ટેક.

કોઈ પકડી કરે કેદ, ત્યારે કરવું પછી શું;

દુઃખ આવી પડે ઉલટું, સુખના તે જાગમાં—ન
જાય.

આવ્યોએ દાહાડો ઉલોટો, તમે જાણોએરે વીર;

હાથે કરી પડોકાં, આવી જાગતી જાગમાં—નજાય.

સાથેર અને નીર—પીતાજી ! હમેતો એ જાગમાં જઈશું,

ને જરા પાણી જાણીતો પીજીએ, કે જરા જીવને

શાંતીતો થાય !

રાજાચંદન—ભલે જાઓ મારા જાપ ! પણ કોઈ કળ કુલ

તોડતા નહી હો ?

સાથેર અને નીર—વાર પીતાજી નેવી તમારી આજ્ઞા.

(એક ખુણામાં ચંદન અને મધ્યાગરી બેસેએ, નીર
અને સાથેર પાણી પીવાને જાયએ પાણી પીધા પછી નીચે

પડેલા એ કુળ છે, તેપર નજર પડવાથી તે લઈને આવે છે, એટલામાં ગળ ગમશીંગ અને તેની રાણી પ્રભાવંતી બાગ માં ફરવાને આવે છે, બાગમાં ફરે છે અને છોકરાઓ ઉપર નજર પડે છે તે બાંધને ગળ ગમશીંગ ધણો આશ્ચર્ય પામે છે.)

રામશીંગ—એ સીપાઈઓ પેલા છોકરાઓ કોણ છે ? તેઓ ને મારી પાસે લાવો, પણ ગારતા નહી હો ? કે સલાવીને લાવો ?

સીપાઈઓ—વાર ગરીબ પરવર. (ત્યાંથી સીપાઈઓનું જૂથું અને છોકરાઓને પુછવું) અએ છોકરાઓ ? ચાલો ? તમને અમારો રાજ બોલાવે છે ?

સાયર અને નીર—(ધગમગને) અરે ભાઈ હમારું રાજ પાસે શું કામ છે ? કહોતો અહીંથી જતા રહીએ.

સીપાઈઓ—ઓ ભાઈ ખુશીથી આવશોતો સારું, નહીતો બાંધીને લઈ જઈશું.

સાયર અને નીર—ચાલો ભાઈ ચાલો ? જેવાં હમારા કી સમત (રાજ પાસે જાય છે.)

સીપાઈઓ—માહારાજ, લો બાગકો આવ્યા.

રામશીંગ—એ છોકરાઓ, તમા કોણ છે ? તમે અહીંઆ કેમ આવ્યા છો ?

સાયર અને નીર—(ફરગરીને) પીતાજી ! હમા ભીખારી છઈએ, હમાને તરસ લાગી હતી તેથી, આ બાગ માં આવ્યા, અને પાણી પીધું, અને એ કુળ ની એ પડેલાં હતાં તે ઉપાડી લીધાં, એજ હમારી ત કસીર, એટલા માટે હમાને સીપાઈઓ પકડી લાવ્યા.

રામશીંગ—પુત્રો કાંઈ શીકર નહીં કરસો, લો ખીજા ફળ મં
 ગાવી આપું છું (માખીને કહેછે) માખી ? જા ?
 થોડાએક મીઠાં સ્વાદીષ્ટ ફળ તોડી લાવ ? (માખી
 ગયા પછી) અએ બાળકો ? તમે સત્ય કરી કહો કે
 તમે કોણના સંતાન છો ? તમારા ચીન્હો ભીખારી
 સરીખાતો કાંઈ જણાતા નથી, તમારી સાથે કાંઈ
 છે ? કે તમે એકલા છો ? અને આ દેશમાં તમારું
 આવવું કેમ થયું ?

સાયેર અને નીર—પીતાજી, હમે રાજચંદનના પુત્રો છ
 ઈએ, હમારું રાજ દુષ્ટ પુંદરીકે લઇ લીધું, અને
 હમારા પણ મરણની તૈયારી હતી, પણ ઇશ્વરની કૃ
 પાથી હમારા માત પીતા, અને હમે અને ભાઈ મ
 ખી, મારે જણા ભાગ્યાં, અને ખેચાર દીવસના
 ભુખ્યા તરસાં, અહીંઆ આવ્યાછીએ, હમાને એ
 વી પણ ખખર નથી કે આ કયો દેશ છે ?

રામશીંગ—(ચમકીને) ભલે આવ્યા મારા પરમરનેહી ! ત
 મારે માથે આવું દુઃખ ! (છાતી સાથે ચાંપીને)
 કયાંછે મારા વાહાલો ભાઇ ચંદન અને સતી મ
 દ્યાગરી !

સાયેર અને નીર—પીતાજી, તેઓ કાંઈ દુર નથી, તેઓ
 આ બાગની પાસેજ બેઠાંછે.

માખી—લો ગરીબ પરવર, આ ફળ લાવ્યો.

રામશીંગ—પુત્રો ? લો ? ખુબ પેટ ભરીને ખાવો ? (છોક
 રા ફળ ખાઈ રહ્યા પછી) ચાલો પ્રીયા પ્રભાવં

તી, સત્યવાદીક બાઈ ચંદન અને સતી ગદ્યાગરી
ના દરશણ કરીએ, (જયછે અને ચંદનને બોઈ આ
શ્વર્ય પામીને) હો ! બાઈચંદન ! આશી ગજળ !

રાજાચંદન—કોણ બાઈ રામશીંગ ! (બનેજણ ભેટેછે.)

રામશીંગ—બાઈ ! મેં આપણા પુત્રોના મોડા થકી સર્વે
બનેલી વાત સાંભળી તે થકી મારી છાતી ફાટી
જાયછે ! પણ હોય એ વાત કંઈ આપણા હાથ
માંછે, એતો ને સુખ અથવા દુઃખ થવું તેતો દે
વને આધીનછે, મોટે નોવો સમા તેવી ધીરજ રા
ખો, અને બાઈ આ ગજળ પણ તારજ છેની,
ચોપદાર ? આપણા નગરમાં રાજાચંદનની આણ
ફેરવો કે આજ થકી સર્વે રેયત રાજા ચંદનના હુ
કમમાં વર્તે ?

ચોપદાર—સારું માહારાજ નેવી આપની આસા.

રામશીંગ—ચાલો બાઈ ચાલો, મહેલમા જઈ આ ભગવાં
વસ્ત્ર ઉતારી નાંખો. (જયછે.)

—૦—

પરવેશ ચોથો. (રથલ, રસ્તો.)

(બાહેર રામા બીનર રામા.) એ રાહ.

પ્રધાન અમે વિદુષક—કયાં હવે ગોતીએ રાજાને બાઈ;

ધનુરે કીધી અંતે જુદાઈ—ટેક.

નોગી થયાને ભગવાંરે પેહેધાં;

તજ કુટુંબ સગલી પ્રભુતાઈ—કયાં.

દેશ! દેશ અને જંગલે જંગલ;
 ફરી ફરી આવ્યા છાએ અહીં—કયાં.
 સત્યનો સ્તંભ, ધર્મ વર્ત ધારી;
 કયાં મલશે એવો સુખદાઇ—કયાં.

પ્રધાન—વિદુષક ! શહેરે શહેરે ! અને જંગલે જંગલ ફરી ! પણ કયાએ રાજનો પતો મળ્યા નહી ! અરે ! ફરતા ફરતાતો મારા પગમાં છાલાએ પડ્યાં અને મારાથી તો હવે ચલાતું પણ નથી ! માટે શા ઉપાય કરે !

વિદુષક—(હસેછે) હા : હા : હા : દુનીયામાં સર્વે કોઈ પોતાનાજ દુઃખને રડે, અરે ! તમારા પગમાંતો છાલાજ પડ્યાં પણ મનેતો માહ અશાદ રોગ થયોછે.

પ્રધાન—અરે વિદુષક કેહેતો ખરો શું રોગ થયોછે ?

વિદુષક—જીવો ત્યારે સાંભળો, નો હું દોડુંછુંતો મને દમ ચડેછે; (હાંફેછે) અને હું પાણી પીજીછું ત્યારે મારું પેટ ફૂલેછે, અને હું પાણી પીજીછું કેની, ત્યારે મારા ગળામાં ગટ ગટ ગટ કરીને અવાજ થાયછે, હવે તમને દુઃખ મોટું કે મને કેહોતી વાર ?

પ્રધાન—અરે ! એવું દુઃખતો તનેજ પરવડે, અરે ! વિદુષક, રાજ ગયું, રાજનો વીછોડો થયો, ધર ખાર, ખચ્યાં, છોકરાં, સર્વે મુકીને આપણ અહીંઆ આવીએ, તોએ તારી ટેવ ન ગઈ, કે હજી તું મથકરી કરેછે !

વિદુષક—ખરું કેવું એમાં તે મથકરી સાની ?

પ્રધાન—વિદુષક તારે હવે ચાલવું છે કે બકબક કરવી છે ?

વિદુષક—ચાલોની ત્યારે, અહીંઆ કોની આઠી છે ? જો છે તે તમારીજ.

(જાય છે અને તરત સનીદેવ આવે છે.)

બેત.

સનીદેવ—રાજબજા ત્યાંથી કર્યો, મોકલ્યો વનમોજાર;

અહીં આવી સુખ પામીઓ, તેથી અધીક નીરધાર.

હું અવલો ગ્રહ બેસીઓ, ને જો સુખ પામી રાય;

ત્યારે મારું માહતમ શું ? મોટે કરું કાંઈ ઉપાય.

રામશીંગના પુત્રને અહીંથી જાંચકી નહીં;

માયાનો ખીનો રતનસીંગ, કરી સુવાડી દર્જ.

—૦:૦—

ચર્યેશ પાંચમો. (રાજ મેહેલ.)

(રતનશીંગ તથા સાયેર તથા નીર સુતા છે અને સની દેવ આવે છે, માયાનો ખીનો રતનસીંગ બનાવેલો ત્યાં સુવાડે છે, અને ખરા રતનસીંગને જાંચકી જાય છે, સાયેર ઉઠે છે પછી રતનસીંગને ઉઠાડવા જાય છે, માયાનો રતનસીંગ નહીં ઉઠવાથી પોતાના બાઈ નીરને ઉઠાડે છે.)

સાયેર—ઉઠ ઉઠ બાઈ રતનસીંગ ! સવાર થઈ ! (રતનસીંગ ઉઠતો નથી) ઉઠ ઉઠ બાઈ ! આવી જાંચ તને કેમ આવી છે ? (મરેલો બાઈને નીરને કહે છે) ઓ બાઈ નીર ! ઉઠ ઉઠ ! જોની રતનસીંગ કેમ

બોલતો નથી ? (નીર હેઠ્ઠે અને બોર્ડને આધાર પામી છે.)

નીર—ઓ બોર્ડ ! જીવનમ થયો ! આપણા ક્રીસ્તન કુટી ગયાં ! રતનસીંગતો મરણ પામ્યો ! તું અહીં આ બેસ, હું આપણા માત પીતાને બોલાવી લાવું છું.
(સાયેર બેસે છે અને નીર જાય છે અને ચંદન અને મહ્યાગરીને તેડી લાવે છે.)

મહ્યાગરી—શું છે દીકરા સાયેર ?

ચંદનરાજા—શું છે બોર્ડ ?

સાયેર—માત પીતા જીવોની રતનસીંગ કેમ બોલતો નથી ?

મહ્યાગરી—ઓ પ્રાણનાથ ! રતનસીંગતો મરણ પામ્યો !

રાજાચંદન—હા ! હો પ્રીયા ! આપણે માથે માટું કલંક બેઠું ! હવે આપણુ રાગસીંગને શું જવાબ દઈશું ?

ગજલ ભિરવીની,

(અકસોસ તુજે કળરમે હોયા ક્રીસને સુલાયા.) એ રાહ.

રાજાચંદન—શું બાગ્ય જગ્યું ઉલટું આવું હમારું આજ,
વાહેરે ધંધર વાહે, વાહેરે ધંધર વાહે,
કર સાહે તું આવી હવે, ગરીબના નવાજ—ટેક.
ઓ બાપ રતનસીંગ તેં હમને દીધો દગો,
હમને દીધો દગો, હમને દીધો દગો,
હવે હમારી જગતમાં તે કેમ રહેશે લાજ—વાહેરે.
આવીને કોઈ પુછશે, તો જવાબ દઈશું શું,
જવાબ દઈશું શું, જવાબ દઈશું શું,
કલંકમાં પેઠું હવે, આવજું થયું કાજ—વાહેરે.

તું મરતા હમે, ચારે જણા કેમ ન મુવા,
કેમ ના મુવા, કેમ ના મુવા,
આવા કહણ સમામાં સત્ય રાખતો માહારાજ—
વાહેરે.

—૦:૦—

પરવેશ છડો. (રથલ, રરતો.)

સનીદેવ—વાહા ! વાહા ! હવે તાલ થીક થયો, હવે રાજ
રામશીંગના ગોગુનું સ્વરૂપ ધારણ કરી, રાજ રામ
શીંગ પાસે જઈ, અને કહું કે તારા છોકરા રતન
શીંગને રાજચંદને મારી નાંખ્યો છે, આવું કલંક
બેસાડયાથી, રાજચંદન ને હાલ સુખ ભોગવે છે,
તેમાંથી તે ખરતરફ થશે, હા ! એ તાલ ઠીક છે, આ
જ જઈ. (જાય છે.)

—૦:૦—

પરવેશ સાતમો. (આગલો મેહલ.)

(રાજ રામશીંગ વીચારમાં ઉભો છે ત્યાં સનીદેવ ગોગુનું
સ્વરૂપ ધારણ કરીને આવે છે.)

બેત.

ગોર—આધજો થઈને ચારે એ રાજ શું ઉભો છે તું ?

રતનશીંગને મારી નાંખ્યો ચંદને, કહું છું હું.

રામશીંગ—ચારે ગોર, શું ઘેલા થયા કે સ્વપનું આવ્યું આજ,
સત્યનો રતન ને ચંદન તેથી કેમ ખતે એ કાજ.

ગોર—સત્ય સત્યછે ઓ રાજ, સત્ય કહુંછું બોલ;
 જોડું હોયતો ગાયું આપું એછે મારે કોલ.
 રામશીંગ—કેમ તમાને ખગર પડી કહેતો ખરા લગાર;
 બુધ્ધી તમારી ફરી ગઈ, કે માત આબુ નીરધાર.
 ગોર—દેવા આશીરવાદ ગયોતો, અંદાને ત્યાં હું;
 દરવાજાનો બંધ હતાં, ત્યાં કોતક એક થયું.
 સીસ સાંભળી તારા પુત્રની મુજને થયો વીચાર;
 દરવાજાની કાટ માંછીથી મેં નોખું નીરધાર.
 રામશીંગના ગળામાં ફાંસો નોઈ, હું નોડો રાય;
 માલ તું મારી સાથે, તુજને દેખાડું હું ત્યાંયે.

—૦:૦:૦—

પરવેશ આઠમો. (રાજ મેહેલ.)

(અંદા, મધ્યાગરી, સાથેર અને નીર, તથા માયાનો રતન શીંગછે, ત્યાં રાજ રામશીંગ તથા ગોર આવેછે અને ત્યાર પછી પ્રભાવંતી આવેછે.)

ગોર—(આંગળી કરી) નો રામશીંગ આ તારો પુત્ર.

રામશીંગ—હા ! હા ! (મુઠ્ઠા ખાઈ પડેછે.)

ગોર—ઓ દુષ્ટ અંદા ! તને બુડે હવાણે રખડતો નોઈ, ને તારા બાઈ રામશીંગને દયા આવી, ને તને રાજ સોંપું ત્યારે ઓ પામી ! તેં તેના પુત્રનો ધાત કીધો.

રાજઅંદા—(નીસાસો મુકી) બાઈ રામશીંગ, ગોર કહેછે તે બધું ખરૂંછે, મારો દીવસ અવગો આવ્યો, અને મને કબુલ્લી આવવાથી મેં તારા પુત્રનો ધાત કર્યો છે, માટે તને ગમે તે મને શીક્ષા કર !

રામશીંગ—ભાઈ ચંદન, હું મારી પક્કી ખાતરીથી કહું છું
કે એ કામ તારાથી કદી બનેજ નહીં.

દોહોરા.

સમુદ્રમાં જાણે તજે, દગી સું મરૂં જાય;
તોપણ ચંદન તુજ્યકી, કદીએ કામ ન થાય.
ક્રીસ્મત તેનાથી કરી, પામ્યો મરણ એ તન;
દોરી તુટી ઉત્તરી, શોક ન કર તું મન.
આ બે મારા પુત્રછે, સાચેરને વળી નીર;
રતનશીંગ પણ તેજછે, સાંભળ ચંદન ધીર.

—૦:૦—

સીપાઈઓ—(બાજુપર) અરે રાજનીતો મતી મુજબ ગ
ઈ, પુત્રનો વેરી જે ચંદન તેને આવા મીઠાં વચ
ન કહેછે ?

બીજો સીપાઈ—અરે રાજનો ભાગોછે, એ આરે જણાને પ
કડીને મારી નાંખો ?

ત્રીજો સીપાઈ—અરે જુવોછો શું, લો આ તરવાર ?

પેહુલો સીપાઈ—અરે જલદીથી એના માથા ઉડાવી નાંખો ?
એ પાપીઓના મોડા નોવા લાયક નથી.

બીજો સીપાઈ—અરે વખત શું લગાડોછો પકડો જલદી ?

ગોર—(રાણી આવેછે તેને કહેછે) જુવો રાણીજી, આ ત
મારો પુત્ર, આ રાજચંદને મારી નાંખ્યો.

રાણી પ્રભાવંતી—હાય ! હાય ! મારા પુત્ર ! (મુઠ્ઠા ખાઈ

પડેછે, પણ થોડા વખત પછી હેંશીઆર થઈ,
પોતાના જાગારાં રતનશીંગનું માથું મુકી ગાયછે.)

આપાઈ (જોગીઆ.)

હેં હેંરે રતનશીંગ વીર,
તુંને આવું ઘે નહીં ધીર;
પુત્ર ઉઠની બેઠો થાને,
આજ દુઃખડા પડયાં તારી માને;
અંદન આશું કીધું તેં અધર્મ,
એવું ઘેડ કરે નહીં ઝર્મ;
મારા પુત્રની કીધી તેં ધાત,
એ પાપી આશો કર્યો ઉતપાત;
કરતોતો વનમાં તું જુડે હાલ,
દીધું રાજ અને કીધો ન્યાલ;
તેનો બદલો આપ્યો આજ,
તુંને આવી કેમ ન લાજ;
પુત્ર તુજ વીન પ્રાણ આધાર,
મારા જીવતરમાંછે ધીઃકાર. (મુહાંત થઈ જાયછે.)

રામશીંગ—ભાઈ અંદન, હમણા સગા ખીજોછે મોટે થોડા
દીવસ ફરી આવોતો ધણું સારું. (મલ્યામરીને ક
હેછે.) આ સતી મલ્યાગરી ! મેં તમારું અપમાન
ન કર્યુંછે મોટે મને ક્ષાપ આપો ! (રામઅંદન,
મલ્યાગરી, સાચેર અને નીર બધા ઉભાં થાયછે
અને ગાયન ગાયછે.)

રાજાચંદન—(અગર હમને દીલ સનમકું દીયા) એ રાહ.
 જઈશું હવેછે, આપ્પરીના આપણે પ્રણામ;
 પ્રણામ રામશીંગણે, મુજ પાપને પ્રણામ—ટેક.
 પ્રણામછે પ્રભાવંતી, માતા ઘણા ઘણા;
 પ્રણામ હંધર કોપને, સંતાપને પ્રણામ—જઈશું.
 પ્રણામછે આ નગ્નને, પ્રણામ લોકને;
 સોસો ગણા સનીદેવના પ્રતાપને પ્રણામ—જઈશું.
 (ટ્રાપસીન.) તે બ્લો.

—૦:૦—

અંક તરીજો. પરવેશ પેહલો. (રથલ, રસ્તો.)

સનીદેવ—વાહ ! વાહ ! આ તાત ઠીક થયો, હું આવલો
 ઓછે ખેડો અને રાજાચંદન સુખ ભોગવે તે મારાથી
 કેમ દેખી શકાય ? હવે રાજ રખડતો થયો, હવે
 પેલા ગુફામાં રાજ રામશીંગના પુત્રને મુકયોછે તેને
 ત્યાંથી લઈ આવું, પછી જોવું કે શું થાયછે ?
 (જાયછે.)

પરવેશ બીજો. (રમશાનનું જંગલ.)

(રાજ રામશીંગ, દરગાડીઓ, શેહેરના લોકો રતનશીંગનું
 મુડદું લઈને આવીને ખેડેલાંછે, અને ખરો રતનશીંગ
 ગુફામાંથી આવેછે, તે જોઈ બધા માણસો ખી
 યેછે કે ભુત આવ્યું.)

બધા માણસો—ભુત : ભુત : ભુત :

બેત.

રાજા રામશીંગ—સેમા તારી આથ રહી, પુત્ર તું કેહેની વાત;
 જોને કરીને ખામીઓ, તું ભુતની જોની તાત.
 તારા જીવની ગતી કરી, કેહેતે કરં આજ;
 મારા પુત્રની આ દશા, શું કીચી માહારાજ.

રતનશીંગ—અરે ! પીતાજી, તમે ધેલા થયાં કે શું ! અરે
 ભુત કેવું ને વાત શી !

રામશીંગ—અરે પુત્ર તું તો મરી ગયોછે, હમે તને બાળવા
 ને મોટે બાળ્યાછીએ, જો ! આ ઠાઠડીમાં તારું
 શય બાંધેલું છે.

રતનશીંગ—ઓ ઈશ્વર આ શું આશ્ચર્યની વાત ! ઓ પી
 તાજી, મને લખતો કોણ જાણે કોણ ગયા, પણ સ
 વારે ઉકયો ત્યારે હું એક ગુફામાં પડેલા હતા, અ
 ને ત્યાં એક મોટા વીક્લાળ પુરુષ આવ્યો, અને મા
 રા પગ પકડીને ફેંકયો, ને હું અહીં આવીને પ
 ડયો, મુડદું શું ને વાત કેવી ! બધા ઠાઠડી છોડી
 ને જીવોતો ખરા ?

રામશીંગ—અરે ભાઈઓ આ કેવું કૌતક ! બધા ઠાઠડી
 છોડો આપણે તપાસી જોઈએ. (ઠાઠડી છોડે
 અને તેમાં મુડદું જ માલમ પડે છે.) ઓ પુત્ર રત
 નશીંગ ! આ તો હોમતતો રાજસંદન ઉપર આવ્યું
 હતું એટલા મોટે મં તેને શહેર બાહાર કાઢી મુ
 ક્યોછે.

રતનશીંગ—(ગભરાઇને) ઓ પીતાજી ! આ તમે શું અધર્મ કર્યું ? ઓ પ્રાણ ! રાજસંદન ને સતનો રતન, તેનું જીવું સાંભળી હજી સુધી કેમ રહ્યા ! ધીકારછે તમને ? (એમ કહી મુર્છાંગત થઇ જાય છે, અને રાજ કોચ પુકત થઇ સીપાઇએને કહે છે.)

રામશીંગ—સીપાઇઓ, એવો ને આપણો જાદુખોરો ગોર, કે નેને આવું કુકર્મ કીધું તેને બાંધીને બાવો ? અને રાજસંદનની શોધ કાઢો ? જ્યાં હાય ત્યાંથી વીનંતી કરી પગે હાથે પડીને અહીંઆ લીઆવો ? (સીપાઇઓ જાય છે પણ રાજસંદનનો કાંઈ પત્તો લાગતો નથી, પણ ગોરને બાંધી બાવે છે.)

ગોર—(બુઝા પાડતો) ઓ રાજ રામશીંગ, બેથુન્હે મુજ આહમણની ઉપર આવો જીવન કરવા માંડયો છે, માટે તારું સારું કેમ થશે ?

રતનશીંગ—(સુધીમાં આવે છે અને પીતા સાથે વાત કરે છે.) ઓ પીતાજી ! આ શું અધર્મ કરવા માંડયો છે ? અરે એમા ગોરનો કશો વાંક નથી, એને છોડી દો ? એતો અવળો ગ્રહના કામ છે. (ગોરને છોડી દે છે સીપાઇએને પુછે છે) ઓ સીપાઇઓ, સંદન છે કે નથી ?

સીપાઇઓ—માહારાજ, બમ્મા દશ કોસ સુધી તોઈ વળ્યા, પણ કાંયે રાજસંદનનો પત્તો મળ્યા નહી.

પરવેશ તરીજો. (રથલ, રસ્તો.)

(રાજાચંદન, મહ્યાગરી, સાયેર, નીર એ આરેનું આવધું.)

રાજાચંદન—પ્રીયા, તું એવડી શોકાતુર કેમ જણાયછે ?

મહ્યાગરી—ઓ પ્રાણનાથ, આપણા લાડકવાયા પુત્રોના મુખારવીંદ નોઈ મારી છાતી ફાટી જાયછે, કે જેણે ટાઢ કે તડકો કદી નોયો નથી, તેમનાથી આ વનના કઠણુ રસ્તામાં તે શી રીતે ચલાસે ?

રાજાચંદન—હા ! પ્રીયા! હા ! મારા ચીતને પણ એજ વિચારે રૂંધી લીધુંછે, હા ! દેવ, હમં તે તારી શી ચોરી કીધીછે કે અમારે માથે આવું દુઃખ ?

સાયેર અને નીર—ઓ મારા વાહલા માત પીતા, તમે આટલા બધા શોકાતુર શા મોટે થાયોછો ? આફ્રિકા કાળમાં ધીરજ રાખીએ, અરે ગાંડા માણસની માફક શું બકોછો, ઇશ્વર ઉપર ભરોસો રાખો ?

(કુંવરી કુંવર મારા લાડકા.) એ ગહ.

માત પીતા તમે શાંભલો, જે થવાનું તે થાય;

ધીરજ રાખોની મન વિશે, સાને કરો હાયહાય—ટેક

રેહીદાસનેરે તારામતી, હરીશ્વંદ્ર જેવો રાય;

આવણુ સવાળાર કારણે, કાશીનગરે વેચાય—માતપીતા.

નારધન માથે આવી ગની, તે થયો નીરઉપાય;

કાશીનગરના સોકમાં, અંગ આરે વેહેગાય—માતપીતા.

સાને મોટે અકળાવછો, કરો ભજન સદાય;

ભગત ઓધારણુ ભુંધરો, કરશે કષ્ટમાં સાહે—માતપીતા.

રાજચંદન—ઓ મારી આંખોના તારા, મારા દુઃખમાં ભાગ લેનારા પ્રીય પુત્રો, શાળાસંજે, જે આવા કઠણ સમામાં તમોને હાથી ધીરજ !
સાચેર અને નીર—ખીનાજી, હેવી ધીરજ રાખીએ તોજ ઈશ્વર સાહે કરે !

—૦:૦—

પરવેશ ચોથો. (નદીનો દેખાવ.)

(નર્મદા નદીના કીનારા ઉપર રાજચંદન, મહ્યાગરી, સાચેર, અને નીર એ ચારે જણા આવેછે, અને ગડગડાટ, વીજળીના ચમકારા, પાણીના ઉછાળા, તોફાન વગેરે થાયછે.)
રાજચંદન—ઓ મારી પ્રાણ પ્રીયા, આપણે હવે પેલેપારે શી રીતે જવું ?

મહ્યાગરી—સ્વામીનાથ, મને ના પુછો, હું તો મારા વીચાર માંને વિચારમાં ગાંડી જેવી બની ગઈછું.

રાજચંદન—ઓ મારા દુઃખમાં સાહેલી કરનારી, એવા તે શું વિચારમાં તું પડી ગઈછે ? મને કહેતો ખરી ?

(ગઈ એક બે એક નો હવા પલટ.) એ રાહ.

ઓ પ્રભુ મુજ પર એકાએક, આ સીતમ તે શું થયું ? મુજને ખબર પડતી નથી, કારણ નથી જાતું રહ્યું—ટેક.

શું પાપ પેલેભવ કર્યાં, જે આ દશા મારી થઈ;

વનમાં રખડતો હું થયો, વળી રાજ્યપણ મારું ગયું—ઓ પ્રભુ.

પાણીનો લોટ હાથથી, કોઈ દીન ભરી પીધા નથી;

તો દુઃખ આ વનનું પ્રમુખ, મુજથી કેમ જાણે સહયુ—ઓ પ્રભુ.

પુર આવ્યું નર્મદાનું, પાણી બહું ઊંચું ચડ્યું;
આરે જણાને પાર પેલે, શી રીતે જવું રહ્યું—ઓ પ્રભુ.
કાંઈ ઉપાય કરે હવે, થા સાહે ઇશ્વર આજ તું;
તારા વીના આ જગતમાં, કોઈ ખીચું મારું ન રહ્યું—
ઓ પ્રભુ.

રાજાચંદન—પ્રીયા, તું અહીં ખેસ, હું આપણા પુત્રોને મા
શી ખાધે ખેસાડી, પેલેપાર મુકી આવું છું, અને
પછી તને લઈ જઈશ.

મહ્યાગરી—વારે સ્વામીનાથ, પાછા પેહેલા આવતો. (છે)
કરાને ખાંધે ખેસાડીને લઈ જાયછે, અને પેલેપાર
મુકી પાછો વલતા અંધવચ્ચે ગરજ ગળી જાયછે.
ઘણા વાર થવાથી મહ્યાગરી વિજાપ કરેછે.)

(ઇસ આંતરે ઉલટતમે કયા આગ લગાદી.) એ રાહ.

આ વનમાં મુકી એકલી, મુજને પીયુજ ગયા;
નોતા તમારી વાટડી, આ દીનતો ખે થયા—ટેક.
અજાણી જાત આશરા વીના તે શું કરે;
દીન દુઃખના હવે કાડવા, કહો કઈ પેરે રહ્યાં—આવનમાં.
મુકાવ્યું રાજપાટ, દેવ સર્વે સંપદા;
તોયે ધરીને ધીર, એવા જુલમ સૌ સહ્યાં—આ વનમાં.
હું મહેલથી નીચે કોઈ દીન, નોતી ઉતરી;
તે વનના આ રસતા કઠણ, ગને વેઠવાં પડ્યાં—આ વનમાં.

તોયે ન દેખી શકાયું તુઝથી, વાહે ધધર વાહે;
આ દુઃખમાં હમને એક ખીજથી શુદ્ધ કર્યાં—આ વનમાં.
(એટલામાં નાયક નરપતીઆ વણજરાનું આવવું
અને પોતાનો આકર જે તયો તેને કેહેવું.)

વણજરો—ઓ તવા, તવા.

તયો—આવું છું હાલેય ? (આવેછે) કેમ હેઠ હું કામછે ?

વણજરો—અરે જરા ભોતો ખરો, આ નદીના કીનારા ઉ
પર કોણ રહેછે ?

તયો—નારે હાલેય હુંતો નહી જાંવું, એકતો મધરાત્રી, ખી
જું હંધારં અને વખી જંગલ.

વણજરો—ઓ મુરખ કહીએ તે કામતો કરતો નથી, ત્યારે
તું તે હમારો આકર કે શેઠ ?

તયો—હો, હેઠ, હું કાંઈ તમારે ત્યાં મરવાને વાહતે આકરી
નથી રહેલો ?

વણજરો—ઓ મુરખ, જઈને તેને પૂછવું તેમા તે શું ખી
એછે ?

તયો—હો હાલેય, ખીજું તમે કહો તે કામ કરું ?

બેત.

કહેતો કીલ્લો તોડી નાંખું, પાહાડ ઉપાડી બવું;
સાગર સુકાવી નાંખું, ને ઉત્તરાવી પૃથ્વી દળ.
મચ્છર માખીને માકડો, ને માગી નાંખું હું;
સાંચડ શુયો જવાથી, હુંતો ના ખીજ.

એવું ને બારી કામ, તમે કહો તે કરું;
પણ આ સમે જોવા નહીં કીનારે નહીં જઈ.

—૦—

વણજારો—ઓ મુરખ, તું શું મારી મસ્કરી કરેછે ?

તવો—વાહ હાહેય વાહ ! હું તમારી મહકરી કરું છું ના,
ખરીવાત કહું છું, કદી હું ત્યાં જાઉં, ને ત્યાં ભુત,
યા પ્રેત, યા દાકણી, યા હાંકણી, યા પક્ષીત, યા જીત,
યા ચુડેલ, યા દેવ, યા રાક્ષસ હોય, અને મને પક-
ડીને મારી નાંખે. તેમાં તમારું હું જાય ? હું જા-
ઉંતો મારા જીવનો જાઉં ? તમારી વાતતો જુદી ?
હુંતો મારી ખાયડીનો એખલો, મોટે હુંતો જ-
વાનો નથી.

વણજારો—(દમભરાવીને) ઓ ખેલ તું શું મને ભાટખોટ
જાણેછે કે ? આલ નીકલ અહીંથી ?

તવો—હો તમારી લાકડી, ને નહીં જોઈએ મને તમારી
સાકરી; આ ચાલ્યો. (તવાનું ચાલી જવું અને
વણજારાનું દોડીને પકડવું.)

વણજારો—ઓ ગાંડા ચાલ્યો કયાં ? હું તારી સાથે આવું છું.

તવો—હે ! તો આસો હાજ આગળ આગળ, હું પાછળ
પાછળ આવું છું.

—૦:૦:—

મહયાગરી—હેવનમાં મુકી એકલી મુજને પીયુજી ગયા;
જોતાં તમારી વાતડી આ દીનતો ખે યયા—ટેક

વણજારોને તયો—(ખેઉને ત્યાં જવું, અને મહ્યાગરીને
રડતી જોઇ તેને પુછવું.)

(પહેલુમે ઝેરી નાગકુ હયે જાતકે પાલા.) એ રાહ.

તું કોણુછે મુજને કહેની સાચે સાચી વાત;
નહીતો આ તરવારથી, થઈ જાસે તારી ધાત—ટેક.
તું ભુત છો કે પ્રેતછો, એણુ યા દાકણી;
શું કામ આવી છો આ વનમાં ? આ સમે મંથરાત—તું
કોણુછે.

શું દુઃખછે ને આ સમે ? રડવાને ખેડી તું;
છો એખલી તન હાફકતને, વળી તું અખજાજાત—તું કોણુછે.
શું નામ તારું આમ કહું, તું જાતની છો કોણુ ?
મુકીશરમ કેહેની મને, ભાંગે મારી ભાંત—તું કોણુછે.
મનમાં તું તારા લાવતી, નહીં વેદમ યાજરા, .
તું તો છો ખેહેન માહેરી, જાણુ મુજને ભાંતતાત—તું કોણુછે.
મહ્યાગરી—(હમકુ છાંડ ચલે બન માધુ.) એ રાહ.
શુરે કહું મારા દુઃખજાની વાતો, તુઠીરે પડે આસમાન હો
બાધ—ટેક.

ભુત નથી ને પ્રેત નથી હું, દાકીણી શાંકીણી નહી કોઈ આંહી;
દુઃખની માસી વિજોગણુ છઈ હું, ખીતો નહી મનમા તું
કાંઈ—શુરે.

ચંદનાવતી નામેછે નગરી, રાજચંદનની ને નવાઈ;
હું રાણીછું તેની બાઈ, જોડુ નથી કેહેતો એક રાઈ—શુરે.
મહ્યાગરી છે નામ તે મારું, સાચે નીર બે પુત્ર સવાઈ;

રાજ ગયું ને વનમાં નીકળ્યાં, નોનો કીમતનીરે જુમર્ધ—
શુરે.

ફરતા ફરતા અહીં આવીઆ, પુર ચડયું તું આ નદી માંહી;
તેમાં તણાયા તણે પાસ, કરી નાંખી દેવેલો જીદાર્ધ—શુરે.

દોહોરા.

વણજરો—ઓ બાઈ કેહેની મને, બાહાર કેમ રહી તું;

એ તણુ જળમા વહયાં, તેનું કારણ શું.

મહયાગરી—(રડતા રડતા) તુજ આગળ સર્વે હવે, સત્ય

કહું છું વાત;

આવ્યા આ નદી ઉપરે, હમે ચારે જણા તાત.

પુર નદીનું નોંધને, મુખથી ખોલ્યા શય;

નદીપાર જવા તણો, સાંભળ પ્રીયા ઉપાય.

ખાંધે ખેસાડી પુત્રને મુકી આવું પેલ પાર;

પછી તુંને લઈ જાવું હું, એછે મારો વિચાર.

મેં કહયું સ્વામી ઠીકછે, હું બેઠી છું આંહી;

આવો જનદી મુકીને, રોકાતા નહી કયાંહી.

હા કહીને મુજને ગયા, દીન થયા બે આજ;

હું અખળા ઈલાં એકલી, રેહેશ કેમ હવે લાજ.

વણજરો - બેન તું ચીંતા મુકીદે, મારી સાથે ચાલ;

આ પી પ્રમુનું ભજન કર, થાશે સાહે દયાલ.

નો જીવતા નીકળ્યા હશેતો, મળશે કોઈ દીન;

એ નહી આપણા હાથમાં, વાત એ દેવ આપીન.

મહયાગરી—(રડતા રડતા) બનવાનું હતું તે બન્યું, ચાલ

આવું છું બાઈ;

વણબારે—ભાગ્ય હમારા ભગ્યાં, ચાલો પધારો બાઈ.
(ભય છે.)

(મચ્છી મારો વાહણ લઈ આવે છે, અને ભાગ નાં
એ છે તેમાં એક મોટું જળરજ્જ મચ્છ આવે છે તેને લપને
કીનારે આવે છે, મચ્છને ચીરવું અને રાજચંદનનું માંછીથી
નીકળવું, અને મચ્છી મારોનું ગભસવું.)

સોરઠ.

મચ્છીમાર—(રાજ મને નીકોલાગે યારો દેશ.) એ સહ.
કેહેની ઓ બાઈ મને કોણ છે તું,
ગામ કયું ને નામ શું તારું ? સત્ય કહે સાંભળું હું—ટેક.
તેજસ્વી તું છે મોટો, આતે ગતી તારી શું—કેહેની.
શું કારણ એવું આવી બન્યું ને, જળમાં પડવું થયું—કેહેની.
આ મચ્છે તો ગળ્યા હતા, તુજને હું સાચું કહું છું—કેહેની.

—૦:૦—

રાજચંદન—(શીરાતા હએ હમે કાંહાં કાંહાં.) એ રાહ.
ઓ મારા પ્રાણ દાતા, કહું શું વાત હું મારી;
જો સાંભલશે તમે મારી વાત, નહી રહે છાતી સ્થીર તા
રી—ટેક.
નગર ચંદનાવતી નામે, ત્યાંનો રાજચંદન હું;
ગયું જ્યારે રાજ નીકળ્યા બહાર, લઈ બે પુત્રને નારી—
ઓ મારા.
માહો દુઃખ વેઠતાં કુરતાં, આવ્યા નર્મદાને તીર;
ગતી માહો દેવતી ઘેરી, ચઢ્યું તું પુર ત્યાં બારી—ઓ મારા.

મેસાડી ઇસ્ત્રીને મેં ત્યાં, લીધા મેં પુત્રને આંધિ;
 સુકીને તીર પેલેપાર, દુઝીયો હું મધ્યવારી—ઓ મારા.
 રહ્યા ક્યાં પુત્રને ક્યાં નાર, હું ક્યાં ઉદ્રમાં મચ્છના;
 કરું શું હું હવે ક્યાં જાઉં, મલે ક્યાં પુત્રને ગ્યારી—ઓ મારા.
 મચ્છીમારે—ઓ રાજા ! જે બનવાનું હતું તે બન્યું, હવે
 એક કર્યાથી શું થાય ? અને એવું નિશ્ચય જાણ-
 ને કે તું જારે આવી આફતગાંધી બચ્યો ત્યારે
 તારી સ્ત્રી તથા પુત્ર પણ કુશળ હશે, ને કોઈ દી-
 વસ પણ તને મળશે, માટે આજ હમારે ઘેર, ખા,
 પી, પ્રભુનું ભજન કર.

રાજાચંદન—વાર બહુ સારું, ચાલો બાઈ ત્યારે ! (મચ્છી-
 માર સાથે જાયછે.)

—o—

પરવેશ પાંચમો. (રથક્ષ, રસ્તો.)

(સતીનું આવવું અને બાષણ કરવું.)

સતીદેવ—બહુ કામતો ઠીક થયું, રાજાચંદનનું રાજ પણ
 ગયું, મધ્યાગરી વણજરા સાથે ગઈ, અને રાજા
 ચંદન જે નીચમાં નીચ મચ્છીમાર તેને ઘેર ગયો,
 પણ હજી એક કામ બાકી રહી ગયું છે, કે જ્યાં-
 સુધી અને બાઈઓ છુટા પડે નહીં ત્યાં સુધી એ
 મના ઉપર પુર દુઝા પડ્યું કેહેવાય નહીં; માટે
 કાંઈ પણ તજવીજ કરી, અને બાઈઓને છુટા પા-
 ડું તોજ મને શાંતી થાય. (જાયછે.)

પર્યેશ છો. (રથલ, જંગલ.)

(નીર અને સાયેરનું આવીને ગાયન ગાવું, અને નીરને તરસ લાગવાથી ભાઈની પાસે પાણી માંગવું, સાયેરે તેને ખેસાડીને પાણી લેવા જવું, નીરનું સુધ જવું, સગીદેવનું આવવું, સર્પને ખોલાવીને નીરને દંસવાનું કહેવું, સર્પે નીરને દંસ દેવા, નીરનું મરણ પામવું, સાયેરનું પાણી લઈને આવવું, ભાઈને મરણ પામેલા જોઈ રૂદન કરવું, ને ત્યાંથી ઉઠીને શેહેરમાં જઈ અગ્નિદાગને સામન લેવાને જવું.)

(કબુ હોતે ખુશી, કબુ હોતે ખફા.) એ રાહ.

સાયેર અને નીર—ઓ ઈશ્વર તેં આ શું કર્યું, હગા બને જણા જઈએ તે કયાં;

રાજ ગયુંને થયા રખડતાં, મા બાપથી વળી જુદાં
કયાં—ટેક.

નથી જોયો હમે ટાઢે તડો, આ દુઃખ અમથી
કેમ જાસે સહયાં—હગા બને.

ઓ દેવ આવો સમા તેં દેખાડ્યો, એવાં તે પાપ
અમથી શું થયાં ?—હમા બને.

(લલી લલી પોકાર મેં બનમે.) એ રાહ.

સાયેર અને નીર—કર્યો આશો ગજબ હમ ઉપર, અરે
ઈશ્વર ઈશ્વર ઈશ્વર;

રાજ સુખ મુકાવ્યું હમારું, હમે શુંરે બગાડ્યું તારું;
બાવની તું દયા દીજ આંદર, અરે ઈશ્વર ઈશ્વર
ઈશ્વર.

આ ભયંકર જંગલ છે બારી, નથી સુખ તો રસ્તો
 મોરારી;
 ફરી આવી કેમ તારી નજર, અરે ઇશ્વર ઇશ્વર
 ઇશ્વર.
 સર્પસીંગ ફરે છે બહુ આહી, કાંઠા ભોજાય છે પગમાંથી;
 દેહ ધુતે હમારી તો થરથર, અરે ઇશ્વર ઇશ્વર ઇશ્વર.
 અરજ સાંભળી દાસ તારાની, દયા લાવીને કર
 મહેરબાની;
 પ્રભુ સાહે તું આવી હવે કર, અરે ઇશ્વર ઇશ્વર
 ઇશ્વર.

કુમરી—કાલીંગડો.

(મોરી અંખીઆ ફરકન લાગી.) એ રાહ.

નીર—લાગી છે તરસ બાઈ પાણી પા,
 લગાડમાં તું વખત જરા—ટેક.
 કંઠ સુકાયે જીવડો જાયે,
 મોટે તું કાં ખાઈ થા—લાગી છે.
 નો નહી હમણા પાણી મળેતો,
 પ્રાણ જશે તું જલદી જા—લાગી છે.
 આહી નથી કોઈ આપણું ખીજું,
 તું જ માતને તું જ પીતા—લાગી છે.
 પાણી લઈને જલદી આવજો,
 દોડ બાઈ તું વેહેલો થા—લાગી છે.

—૦:૦:૦—

નીર—ઓ બાઈ સાથેર ગને ઘણીજ તરસ લાગી છે ! નો

જરાવારમાં પાણી નહીં મળેતો મારો પ્રાણ જસે !
મોટે જલદી પાણી પા !

સાયેર—ઓ મારા બાપ ! આટલામાંતો કાંયે પાણી દેખા
તું નથી, મોટે આ જાડને છાંયડે બેસ, હું આપે
તેમ કરી હમણા પાણી લાવું છું.

નીર—વાર બાઈ ! જલદીજન, પાણી લાવ, હું અહીંઆ
બેઠો છું ! (સાયેર પાણી લેવા જાય છે અને નીર
સુધ જાય છે.)

સનીદેવ—(સર્પને ખોલાવે છે અને સર્પ ખુશ મીઠજથી
નાચી તેને દંસદે છે, નીર મરણ પામી છે અને એ
ટલામાં સાયેર પાણી લઈને આવે છે.)

સાયેર—ઓ બાઈ ! ઉઠ ઉઠ ! સ આ પાણી પી ! (તે નહી
ઉઠવાથી સાયેરે તપાસ કરવી અને સર્પનો દંસ
નજરે પડે.) અરે ! હાય ! હાય ! આં તો સ-
ર્પના દંસથી મરણ પામ્યો હવે હું શું કરું !

(સીતાજીના મહીનાની રાહ.)

બાઈ ઉઠની બેઠો થાને, લઈ આવ્યો પાણી હું;
મારા વાહાજા દેતી જવાળ, સુતો સોડ તાણી શું—ટેક
પડ્યા વિખુટા માને બાપ, સુખ સર્વે ગયું;
આવા કઠણ સગાંમાં આજ, દગો મને દે છે તું—બાઈ ઉઠ.
આવી ઊંધ ન કરી એ વીર, આગળ કામ છે ધણું;
આ રત વગડામાં આહીં, કોમ નથી આપણું—બાઈ ઉઠ.
જાગ જાગની જમણી જાહે, હવે હું તે શું કરું !
તુને ઘટે નહીં જાવું વીર, મને મુકી એ જાવું—બાઈ ઉઠ.

સાથેર—ઓ નીર ! નીર ! અરે ઉઠ મારા બાપ ! મા બાપ
 પ્રકથિતો હું શું જવાબ દઈશ ! હા દેવ ! તેં આ
 શું કર્યું ? (મુઠ્ઠાં બાઈ પડી જવું, પાછું શુધ્ધી-
 માં આવીને કેહેવું) હવે બાપને અગ્નિદાહ આપ
 વો, અને મારી પાસે એક પહોંસો પણ નથી હવે
 હું શું કરું ! (એકાએક હાથની પોંચી નજરે પ
 ડવાથી તે જોઈને બોલવું) વારે દેવ તેં આ સ
 ગામાં મારી પાસે આ પોંચી રહેવા દીધીએ, એજ
 તારી રૂપા ! આલ, હવે જાણ, કફન લાવી બાઈ-
 ની ગતી કરું ! હાં. (જાયછે.)

(ગુરૂડ પક્ષીનું આવવું, નીરનું ઝેર સુસી લેવું, અને
 નીરનું હોંશીઆર થઈને બેઠું થવું.)

ગુરૂડપક્ષી—એ પુત્ર તું કોણુએ ? અને અહીંઆ કેમ આ-
 વ્યોએ ? તુંનેતો સર્પે દંસ કીધો હતો, તે મં ઝેર
 સુસી લીધું, ત્યારે તું બેઠો થયો.

નીર—ઓ પક્ષીઓના રાજ ? હું રાજઅંદનનો પુત્ર છું,
 અને દુઃખનો માર્યો અહીંઆ આવ્યોછું.

ગુરૂડપક્ષી—એ નીર આ મારી ચરક લે, કોઈ કુષ્ઠી, યા પતી-
 અલને શરીરે લગાડસેતો સારું થશે ? બીજું આ
 કાડના પોલમાં અજનંદે તે લે ? અંધનીની આં
 એ લગાડસેતો તે દેખતો થશે, હવે હું જાણીછું.

નીર—વાર, ગુરૂડજી જાવો, રામરામએ, હું તમારો ઉપકાર
 જ્યાં સુધી મારા શરીરમાં પ્રાણુએ, ત્યાં સુધી જીવ-

નાર નથી. (યુરડનું જવું, નીરનું વીચારમાં પડવું
અને ગમગીનીથી આંખેન કરવું.)

(ખખર લેરે મશીયા તું કયાંહે.) એ રાહ.

નીર—અરે ઈશ્વર હવે જવું કયાં હું;

નોશિ મુખડાં તે કયાં પ્યારાઓના હું—ટેક.

વખુટો વાહાલાઓથી, કીધો મુજને;

એવાં મેં પાપ પેલે ભવ કર્યાં શું—અરે ઈશ્વર.

નથી મળતો મને રસ્તો પ્રભુજી;

હવે જઈ કોને પુછું, કયાં પ્યારા હું—અરે ઈશ્વર.

(ત્યાં સનીદેવનું આવવું અને નીરને કહેવું.)

સનીદેવ—એ છોકરા તું કોણુછે ? અને માહા આકસોસમાં
કેમ પડ્યોછે ?

નીર—ઓ માહારાજ હું દુઃખનો માર્યો વનમાં આવ્યોછું,

મારી સાથે મારો ગોટો ભાઈ હતો તે પ્રભુજીને

કયાં ગયો, હવે તેને હું કયાં ગોતું અને કયાં જઈ !

સનીદેવ—અરે હાહા, મેં આ રસ્તે જતા એક છોકરાને

નોયો તે તારા જેવોજ હતો, અને તે રડતો રડતો

જતો હતો, તું આ રસ્તે જા, તે તને મળશે.

નીર—વારે ભાઈ નમસ્કારછે હું જઈછું. (જાયછે.)

સનીદેવ—હવેતો ઠીક તાલ થયો, કામતો સતરઆના થયું.

(સનીદેવ ગયા પછી સાથે આવેછે અને બોલેછે.)

માથેર—ઓહો ! આતે શું આશ્ચર્યની વાત ! કે મુડકું પલ્લુ

પ્રભુ જાણે કયાં ગયું ! વાહ દેવ વાહ ! (ગમગી-

નીથી રૂદન કરેછે.)

(પડયોછું વીખુટો પ્રીયા વિનોગથી તારા.) એ રાહ-
 મુજને મુકીને એકલું નોતું જવું પ્યારા;
 તનદું બજેછે માહેર વીનોગમાં તારા—ટેક.
 ક્યાં જાળિને શું કઈ કંઈ સુજતું નથી;
 આવી દુઃખમાં કરતી સાહે, વાહલા ભાઈ તું મારા-મુજને.
 રાજ પણ ખોયું પડ્યા, મા બાપથી જીદાં;
 એવી આગમાં બળતા ઉપર, મુક્યા તે અંગારા—મુજને.
 તારા પેહેલાં મારું મૃત્યું કેમ ન આવ્યું;
 છાતીમાં સમાતા નથી, આ વ્રેહેના ભારા—મુજને.
 આ કહ્યું સમાંમાં તુજને ન ઘટે જવું;
 આરે પ્રભુ ક્યારે આવશે, આ દુઃખ તણાઆરા—મુજને.

—0:0—

વાહ દેવ ! તારી અપાર લીલાછે, હવે વાણીઆને ત્યાં જ
 ધને પેલી પોંચીતો લજા, અને સામાન તેનો સ્વાધીન કરે.
 (જાયછે.)

—0:0—

પરવેશ સાતમો. (રથલ, ઘર.)

(સાયેર વાણીઆને ત્યાં આવેછે અને વાત કરેછે.)
 સાયેર—ઓહો શેઠ, મુડદું પણ કોણ જાણે કોઈ જનાવર
 ખાઈ ગયા કે ઈશ્વર જાણે ક્યાં ગયું ? તે માટે
 હો આ તમારો માલ અને મારી પોંચી આપો.
 વાણીઓ—હા ભાઈ હસે, ને જનવાનું હોય તે હર જાને

જાનેછે, તેમાં કાંઈ આપણા દેખાયછે ! હવે રસોઈ તૈયારછે માટે પ્રસાદ લે, અને રાત્રી અહીંઆ રહી સવારે જાઓ. (સાયેરે તેની વાત માની ત્યાં રહેવું, મધ્ય રાત્રીએ વણીકે ચોર ચોર કરી જુમ પાડવી, ત્યાં સીપાઈઓનું આવવું, અને સાયેરને પકડીને જાંઘવો, જમાદારે એક સીપાઈને રાજાને ત્યાં મોકલવો, સીપાઈનું જવાબ લઈને પાછું આવવું અને જમાદારને કેહેવું.)

વાણીઓ—ચોર ! ચોર ! ચોર !

સીપાઈઓ—ક્યાંછે ચોર ? (વાણીઓ આંગળી કરી જતાં છે અને સીપાઈઓ તેને પકડેછે.)

સાયેર—ભાઈઓ, મેં કાંઈ ચોરી કરી નથી અને એ વિશ્વ હું કાંઈ જાણતો નથી !

જમાદાર—ચોરી ન કરીતો શાવકારે થું અમથી જુમ પાડી હશે ? (સીપાઈને પુછેછે) કેમ સીપાઈ રાજા પાસેથી થું હુકમ લાવ્યો ?

સીપાઈ—ઓ જમાદાર, રાજાએ કીધુંછે કે એને ફાંસીએ લટકાવીદો.

જમાદાર—ઓ સીપાઈ, જા પેલા ફાંસી આપવાવાલા ઢેડને તેડી લાવ ? (સીપાઈ જાયછે અને ઢેડને તેડી લાવેછે.)

ઢેડ—ઓ ગરીબ પરવર, મા બાપ તમારા ઢેડા આવ્યાછે, હવે હું હુકમ દીધો ?

જમાદાર—ઓ દેડ આ ચોરને ફાંસી આપ ? એને વાણી
આને ત્યાં ચોરી કરીછે.

દેડ—વાર હાલેજ નહુ હાર, જાળીછું. (જાયછે.)

—o:o:—

પરવેશ આઠમો. (રથલ, જંગલ.)

—:o:—

ફાંસીનો દેખાવ.

(દેડ સાયેરને ફાંસી પાસે બધ જવો ત્યાં સાયેર
ગમગીનીથી ગાયન કરવું.)

(હાથ કપા ખાતેહે, પ્યારે એ સુનાયા તુંને.) એ રાહ.

સાયેર—વાહે પ્રભુજી ગમી વાત આ કેવી તુંને;
દાસ તારાની જોષએ સારતો લેવી તુંને—ટેક.
મુકાબું રાજ સર્વે, સ્નેહીયા જુદો કર્યો;
આવી શું ધ્યાનમાં, તકસીર તે એવી તુંને—વાહે.
એકતો માન ગયો, વળી હું ચોર ઈયો;
બિચુન્હે ન ધટે આ ફાંસીતો દેવી તુંને—વાહે.
માગ દુઃખમાંતો હવે નથી રહી કાંઈ ખાંઝી;
ખીતો નથી હું સજા દે ગમે તેવી તુંને—વાહે.

—o:o:o—

(દેડ તેના ગળામાં ફાંસો નાંખેછે તેટલામાં જદેવશા
વાણીઓ આવેછે અને તેને આટકાવેછે.)

જદેવશા—ઓ રખસરો, ખજારદાર ? સા ગાટે આ ગરીબને
ફાંસી આપોછો ?

ઢેડ—હાલેય એક વાણીઆને ઘેર એને ચોરી કીધી, માટે કાંઠી આપીએછીએ મા આપ.

જેદેવશા—અરે એને તો મુકી દેવાતો, હું મારા વાહાણમાં ખેસાડી, ખીતે દેશ તેને લઈ જવું.

ઢેડ—વારે હાલેય, લઈ જવાતો ઘણું સારું, હમે પૂણ્ણ હત્યા-માંથી છુટીએ. (ઢેડ છોડી દેવા અને જેદેવશાએ સાથે લઈને જવું.)

(દ્રોપસીત.)

અંક ચોથો. પરવેશ પેહેલો. (રથલ, રરતો.)

સનીદેવ—ઓહો, રાજઅંદન ઉપર દુઃખનો ગહું પડ્યું, કયાં રાજ અને કયાં જંગલમાં રખડ્યું, ગલ્યાસ-ચીનું વનજનરા સાથે જવું, રાજઅંદનનું મરઘી-મારને ઘેર રહેવું, નીરને સર્પ દંસવો, સાયેરપર દુઃખનોતો કાંઈ પારજ નહી, હવે એવા સાત વર્ષ પુરા થવા આળ્યાં, માટે પ્રથમ નેવું સુખ હતું, તેના કરતાં સોગણું સુખ હું આપુતોજ હું સની-દેવ ખરો ? માટે આજ હવે ત્યાં જઈએ. (જાયછે.)

પરવેશ બીજો. (રથલ, દરબાર.)

(જેદેવશાની સાથે સાયેરનું અચલાક પુરીમાં દોકલશીંગ રાજની દરબારમાં જવું ને રામરાગ કરી ખેસવું.)

દોકલશીંગ—ઓહો જેદેવશા બલે આળ્યા કેમ સારી પડેતો છોના ?

જેઢેવશા—હા સાહેબ તમારી કૃપાછે તો હમે સદાએ એ-
મ ખુશલ છઈએ, પણ બાબા તમારે ત્યાં રાજાએ
કેમ ભિખા થયાછે ?

ઢોકલશીંગ—ઓ નેદેવશા, મેં એવું પત લીધુંછે કે, આ
મારે ઘેડોછે, તેની ઉપર કોઈથી બેસાવું નથી, માટે
જો એ ઘેડો ઉપર કોઈ બેસીને ફરવેતો, તેને હું
મારી પુત્રી પરણાવું, તે માટે આ રાજાએને બિચા
કર્ષાછે, પણ કોઈથી આ ઘેડો ચાલી શક્યો નથી,
માટે મને માટે અકસોસ થાયછે. (તે સાંભળી
સાચેરે ઉભું થવું અને બે હાથ જોડીને બિલાવું.)

સાચેર—ઓ ગરીબ પરવર, તમારે હુંકમ હોયતો હું ઘેડો
ચલાવું.

ઢોકલશીંગ—જાહુ સાઈ, તું ચલાવેતો, તુંને મારી પુત્રી પ-
રણાવું, અને મારું પણ સત્ય રહે.

જેઢેવશા—અરે હવે બેથ બેથ, એ ઘેડો તેં ચલાવ્યો ?
કાંસીપરથી તો છોડવ્યો, તે શું બુલી ગયો ? હાથે
કરીને ગાત શા સાઈ માગેછે ?

ઢોકલશીંગ—ઓ નેદેવશા, ના શા સાઈ કહેછો, બલેને એ
ઘેડે બેસે, એના ભાગ્યનો ઉદય થયો હશે તો, અને
મારું પણ સત્ય રહેનાર હશેતો, તેમાં તમારું શું
જાયછે. (સાચેરને કહેછે) બેસ, ઘેડે બેસ, છોકરા ?
(સાચેરે ઘેડો ચલાવેલો, વાણીઆનું આશ્ચર્ય થવું,
રાજાએ પોતાની પુત્રીને સાચેર સાથે આહમણને
બાબાવીને પરણાવવી.

જેદેવશા—ભાઈ સાયેર હુંતો જમ્મથ આપણે દેશ, તારો શું
વીચારછે ?

સાયેર—તારેતો શેક હું પણ તમારી સાથે આવીશ. (રા-
ગને કહેછે) પીતાજી ? હમને આમા આપો, હવે
હમે હમારે દેશ જમ્મશું.

ઢોકલરીંગ—ઓ પુત્ર સાયેર, જવાએ નહી, આહી રહે
આ રાજ પણ તારુંજ છે કની.

સાયેર—ના પીતાજી, હુંતો જેદેવશા સાથે આવ્યોછું, ગાટે
હુંતો એમની સાથેજ જમ્મથ, મને રાજ આપો.

ઢોકલરીંગ—ઓ જેદેવશા, થોડા દીવસતો અહીં રહે,
ઉતાવળા શું થયાછે ?

જેદેવશા—નારે સાહેબ, હમારાથી રહેવાય નહી, વાહાણમાં
માલછે તે ખગડી જાય. (રાજ સાયેરને ધણી દો-
લત તથા પોતાની પુત્રીને એક દાસી સાંચે આપી
વદાએ કરેછે.)

—o—

પરવેશ તરીજો. (સ્થલ, રસ્તો.)

(નીરનું નરપતપુરમાં જવું ત્યાં ધણુએક માણસો ભિગા
થયાંછે તે ભાઈને પુછવું.)

નીર—ઓ ભાઈઓ આ ગામનું નામ શુંછે ? અને આ
સર્વે માણસો કેમ ટોળે મળ્યાછે ?

માણસો—ઓ ભાઈ, નરપતપુર આ નત્રનું નામછે, સુખદેવ
અહીંઆનો રાજછે, તે અંગે કૃષ્ણ અને આંખે

આંધજાણે, તેને એવું પન લીધું છે કે આજ સુધી
અરત થતા સુધી, મારા દરદને સારું કરનાર ન
મળ્યા તો, હું અગ્નિ સ્મરણ લઈશ, મોટે અ-
હીઆ સર્વે માણસો મળી વિચાર કરેછે કે હવે શું
થશે ?

નીર—અરે બાધઓ, એ દરદનું ઔષધ તો હું બાણી છું,
મોટે મને રાજા પાસે લઈ આવો, હું તેનું દરદ સારું
કરીશ. (બાણી.)

—o—

પરવેશ ચોથો. (દરબાર.)

(માણસો નીરને લાવેછે.)

માણસો—ઓ ગરીબ પરવર, આ કોઈ પરદેશી વૈદ આ-
વ્યોછે, ને એ કહેછે કે તમારું દરદ હું સારું કરી-
શ, મોટે એને હમા અહીંઆ લઈ આવ્યાછીએ
માહારાજ.

સુખદેવ—એ વૈદ, જો તું મારું દરદ મટાડશે તો હું તને
મારું વચન આપું છું કે મારી પુત્રીની સાથે લ-
ગન કરી આપું, અને મારું અડધું રાજ તને
આપું એવું મારું વચન છે.

નીર—માહારાજ ધણું સારું, આપો વચન ? (વચન આ-
પેછે, નીર દવા કાઢી લગાડેછે, અને રાજાને સારું
થાય છે.)

સુખદેવ—હા ! બારે દેવ ! તારી ગતીનો કાંઈ પાર નથી,
આને ! તેં મને નવો જનમ આપ્યોછે (નીરને
નોઈ) છોકરાં તું કોણુછે, અને તારું નામ શું ?

નીર—હું રાજા અંદનનો પુત્ર છું, અને મારું નામ નીરછે,
દુષ્ટ પુંદરીકે અમારું રાજ બધું લેવાથી મારા મા-
ત પીતા, મારો મોટો ભાઈ, અને હું, ચારે જ-
ણા જીવ ખસાવીને નાહાકા, ત્યાંથી હમો છુટા પડ્યા
છીએ. (રાજા બ્રાહ્મણને બોલાવેછે અને નીરના
લગન થાયછે, અને રાજ્યાભીષેક કરેછે.)

સુખદેવ—ચોપદાર, આજયકી આપણા નગરમાં રાજા
નીરની આણુ ફેરવે કે સર્વે રૈયત રાજા નીરના હુ-
કમમાં વર્તે ?

—o:o—

પરવેશ પાંચમો. (રથલ, રરતો.)

(સાયેરનું નરપત પુરમાં આવવું, સીપાઈઓએ બોળખવો,
સાયેરને પકડી, રાજા નીરની દરબારમાં લઈ જવો.)

સાયેર—ઓ ભાઈઓ મને શા માટે પકડોછો ?

સીપાઈઓ—વાહા, ચોર થઈને, તું શાવકાસીની વાતોતો
ગહું સારી કરેછે, તને કાંસી દેવા માટે માકલ્યો
હતો તે તુંજ કે ખીનો કોઈ ? માટે તનેતો પાછી
શીક્ષાજ થશે, પણ નોકે ને દેડાએ તને છોડી મુ-
ક્યોછે, તેની શું ગતી થાયછે ? (પકડીને લઈ
જાયછે.)

પરવેશ છઠો. (નરપતપુરની દરબાર.)

(નીર રાજ ચલાવેછે અને સીપાઈઓ
સાયરને પકડીને લીઆવેછે.)

ચાપાઈ (જોગીઓ.)

સીપાઈઓ—રાજ સાહેબ આ તસ્કર, જોને ફોડ્યું વ-
ણીકનું ધર;

ત્યાં એ જ્યારે થયોતો હતો, ત્યારે ફાંસી દેવા મા-
કલ્યો હતો—ટેક.

લાલચ લીધી ત્યાં ઢો સહી, તેને ફાંસી દીધી નહી;
આજે પાછો નજરે પડ્યો, મેં લાવીને ઢિભા કર્યો;
ગમે તે એને શીક્ષા દીઓ, પગાર વધારવા મારો કહે.

(અને બાઈની એક નજર થવી અને નીરે
સાયરને ઓળખવે, અને તેને પુછ્યું.)

નીર—કોણ ! મારો વાહાણો બાઈ સાયરતો નહી ! (તખત
ઉપરથી ઉઠેછે.)

સાયર—કોણ ! વાહાણો મારો બાઈ નીર ! (અને જણા
અરસપરસ ભેટેછે.)

નીર—ખજાનચી મારા બાઈને અમુલ્ય સરપાવ આપો ?
(સાયર પોશાક પેહેરી ગાદી ઉપર આવી બેસેછે.)

સાયર—મારા પ્રિય બંધુ, મેં તને ઝાડની નીચે મરણ
મુક્યો હતો ! ત્યાર પછી શું થયું કે આજ મારા
મરી ગયેલા દીકને હાથે એકાએક જીવતું કર્યું !

નીર—ભાઈ મને ગુરૂ પક્ષીએ બચાવ્યો, અને તેની કૃપાથી
આ રાજ પણ હું પામ્યો, પણ તારી આ શું દશા
વર્ષ ?

સીપાઈ જોગીઆ.

સાયેર—પાણી લઈને આવ્યો હું, જોઈ ત્યાંતો નીર જીવતું;
અગ્નિદાહ તને દેવા માટે, કફન લેવા ગયો વણી-
કને હોટે;
પોંચી મુકી વણીકને તાંહી, કાટ કફન મેં લીધું
સહી.

પાછો આવી જોઈ જ્યાં, તારું શબ ન દીધું ત્યાં;
ત્યાંથી પાછો આવ્યો ઘેર, જમાડયો મુજને રૂડીપેર.
મધગતે મચાવ્યો સોર, જુમ પાડી કંઈ ચોર ચોર;
સીપાઈએ મુજને પકડયો સાર, ફાંસીના કીધો ની-
રધાર;

નદેવશાએ છોડાવ્યો, તેની સાથે અચ્ચલાકપૂર ગયો;
પાછો આવતા પરણીનાર, વણીકે નાંખ્યો સમુદ્રમાં-
ગ્યર;

ત્રોડો મુજપર જગનો નાથ, બાવું એક પાટીયું હાથ;
કીરમતજોગે આવ્યો અહીં, ત્યારે મુજને ભેટયો બાઈ.

નીર—(ઘણો ક્રોધ યુક્ત થઈને સીપાઈએને કહેવું) સીપા-
ઈએ ? જીવો તે વાણીઆના વાહાણ ખંદર ઉપર
આવ્યા કે નહીં ? જો તેના વાહાણ આવ્યા હો-
યતો, નદેવશાને પકડી મારી પાસે લાવો ? અને

ને વાણીઆએ મારા બાઇને ફાંસી દેવડાવ્યો, અને જુઠી ચોરી ચઢાવી, તેના ધરખાર લુટી લઇ ગામ બાહાર કાઢી મુકો ?

સીપાઇઓ—વાર, ગરીબપરવર નેવો આપણો હુકમ (સીપાઇઓ જાય છે અને નરપતીઓ વણજારો દાખલ થાય છે.)

નરપતીઓ વણજારો—ગરીબપરવર રાજ સાહેબ, અમારી પોઠો આવી ચુકી છે, તેનું ને દાણ થાય તે જલદી ચુકાવી લીયો, વાર બાગસે તો અમારી બેન અમને વઢસે.

નીર—અરે બાઈ, આવો તમે બેનપર પ્યાર રાખો છો તે તમારી બેહેન તમારાથી નાની છે કે માઠી ?

નરપતિપુરનો વણજારો—માહારાજ તે કાંઈ મારી સમી બેહેન નથી, અમા કૂરતાં કૂરતાં નર્મદા કીનારે ગયા હતા, ત્યાં એક બાઈ બેઠી બેઠી રેતી હતી, અને ગં ખાસે જઈને પુછ્યું, કે તું કોણ છે ? તારે તેણે મને કહ્યું કે હું રાજઅંદનની રાણી છું, અને મલ્યાગીરી માફ નામ છે, હું દુઃખીઆરી છું, મારો બરખાર અને બે છોકરા આ નદીમાં તણાઈ ગયા, તે માટે હું બેઠી બેઠી રહું છું, એવું સાંભળવાથી મને દયા આવી, ને મેં તેને કહ્યું કે તું અમારી બેહેન છે, આલ અમારી સાથે, તેજ હમારી સાથે છે, અને હવે તેના કહ્યા પ્રમાણે વરતી - એ છીએ.

નીર—(આશ્ચર્ય પામી) વારે રંગછેરે વણુજરા તારા માત
પીતાને, જા તેને ખોજાવી લાવ ? અજાનચી, જા-
વો તમે એ વણુજરા સાથે અને તેને લઈ આવો ?
(જામછે.)

સીપાઈઓ—માહારાજ, આ જોદેવશાને હમો પકડીને લા-
વ્યાછીએ અને ગમે તે શીક્ષા કરો ?

નીર—સીપાઈઓ, એવો જો દુષ્ટ કુકર્મના કરનાર તેને તમા
મારી પાસે સા મોટે લાવ્યા ? આ ભરી સભાન્ધી
અંદર એના જીવતા નખ ઉતારો ? અને તરવાર
વતે એના ગરીરના કકઢે કકડા કરી નાંખો ?

સાયર—ભાઈ આતો મોટી આણુધટતી વાત થાયછે.

નીર—ત્યારે મારા વાહાજા બંધુ તારો શું હુકમછે ?

સાયર—મારા પ્રાણુ પ્રીય નીર, હું જોગ કહું તેમનું કરશે ?

નીર—હા મારા પ્રિય બંધુ, અગરજો તારો હુકમ હોયતો
હું એને ઠાર મારું ?

સાયર—નાના, ભાઈ, એવું આપણે ન ઘટે એને મને જી-
વતદાન આપુંછે મોટે એને છોડી દ્યો.

નીર—એ દુષ્ટ કર્મના કરનારા અધર્મી વણીક, તારા મોટાં
ભાગ્ય ઉદય થયાં કે મારા વાહાજા ભાઈને દયા
આવી ? નહીતો મારોતો કાંઈ ખીજોજ વિચાર
હતો, પણ શું કરું કે મારાથી આજ્ઞા ભંગ થતી
નથી, મોટે તને છોડી દઈશું ?

જોદેવશા—માહારાજ, જો કાંઈ મારો અપરાધ થયો હોય,
તે મને ક્ષમા કરો.

નીર—એવણીક, હોકલસીંગ રાજની પુત્રી તથા તેની દાસી
ક્યાંછે ?

જેદેવરા—માહારાજ, મારા વાહાણમાંજ છે.

નીર—સીપાઈઓ, જાઓ ? અને જો માણસો આ વણીક,
તમારે સ્વાધીન કરે, તેને અતી સંભાલ, તથા
આદરમાનથી અહીંઆ લીઆવો ?

સંપાઈઓ—બહુ સારૂ માહારાજ, જેવી આપની આજ્ઞા.
(જાયછે) (મહ્યાગરીનું આવવું, સાયેર અને
નીરે પગે લાગવું અને ભેટવું.)

નીર તથા સાયેર—ઓ મારી વાહાલી માતા ! અમારો
પ્યારો પીતા ક્યાંછે ?

મહ્યાગરી—માહારાં વાહાલા પુત્રો, આપણા દુઃખનો હવે
આંત આવ્યો, વળી જ્યારે આપણે આવાં સંક-
ટમાંથી બચ્યાં, ત્યારે તમારો પીતા પણ જીવતો
હશે, મોટે તેમની શોધ કરાવો ?

નીર—ગોર, અમારા પીતાની શોધ કરો ? કેમકે એ કામ
તમારા વગર પીજાય નહીં અને.

ગોર—વારૂ માહારાજ, બહુ સારું, પણ મને કાંઈ નીસાની
આપો, કે જેથી કરીને તમારા પીતાજીને વિશ્વાસ
આવે.

નીર—વારૂ ગોર, નીચાની મોઢી આપું છું, એક આ અ-
ડધા દોહોરો, ગાગે ગાગ, અને શહેર શહેર, ગાતા
કરજો ?

દોહરો.

કયાં અંદન કયાં મહ્યાગરી, કયાં સાયેર કયાં નીર.

—o:o—

આ દોહરો તમારે બોલવો અને એનો જો જવાળ
આપે તેજ અગારો પીતા કરી જાણવો, તે તમને જવાળ
હું કહું છું તે પ્રમાણે આપસે.

દોહરો.

જેમ જેમ પડે વિપત્તી, તેમ તેમ સહે શરીર.

—o:o—

હવે જેમ અને તેમ જલદી જાવો, અને સારા સમા-
ચાર લઈ આવો, અને અગારા પીતાને પણ ઝઈને આવવો.
જોર—વાર બાઈ જાવું છું. (જાય છે.)

—:o:—

પરવેશ સાતમો. (રથજી, રત્નો.)

દોહરો.

જોર—કયાં અંદન કયાં મહ્યાગરી, કયાં સાયેર, કયાં નીર;

—o:o:o—

આરે હું દેશો દેશ અને ગામો ગામ રખડ્યો, પણ
કયાંએ અંદનનો પતો લાગ્યો નહી, અને ભુખ તરસ
વેડતાં માર્ગે શરીર પણ યાત્રી ગયું, ચાલવાની પણ
શક્તિ હવે રહી નહી, એ દેવ આરે કયાંથી પણ રાત્ર

અંદનને મેળવ કે મારી આગર રહે, અને વળી હતામ પ-
ણ મળે, કે નેથી મારો મુખે યુગ્ગરો ચાલે, માટે આ પ્રભુ
મને સાહેવા ! (વીચાર કરેછે) હવે તો બાકી એક નર્મદા
કીનારો રહ્યોછે, આજ ત્યાં જાઉં, તો ઇશ્વરની કૃપાથી મળેતો.

—૦:૦—

પરવેશ આઠમો. (રવિલ, માહાદેવનું મંદીર.)

(રાજઅંદન ઇશ્વરની પાર્થના કરેછે.)

હોરી.

રાજઅંદન—દીન દયાલ ગૌગરી, પ્રભુ છો દીન દયાળ મા-

રારી, તમે સાહે કરોની અમારી—ટેક.

સેવકને તમે સાહે કરોછો, ભગત વચ્ચળ શ્રદ્ધાથી,

ગુણીને મુજને દાસ તમારો, વારે ચડોતી અમારી—

પ્રભુ.

માહાપાપી આ જગમાં ઉધર્યાં, નામ તમારું સંભારી;

નામનુ માહાતમ ગણે તમારું, રૂશી મુતી પ્રમ-

ચારી—પ્રભુ.

હાય જોડીને તમને પ્રભુજી, પ્રણામું હું વારંવારી;

કાંતો આ પ્રાણ હરી લોને મારા, કાંતો મેળવ

પુત્ર નારી—પ્રભુ.

(ગોર આવેછે.)

ગોર—ક્યાં અંદન ક્યાં મહ્યાગરી, ક્યાં સાયેર ક્યાં નીર;

કોઈ હોયતો બાઈ કહી દેતો ? (એમ બે ત્રણ વ-

ખત બોલેછે, રાજા ચોકેછે અને બ્રાહ્મણને બો-
લાવેછે.)

રાજાચંદન—ઓ માહારાજ, અહીંઆ આવો, અહીંઆ
આવો ?

ગોર—ઓ નોગી કેમ શું કહેછે ?

રાજાચંદન—માહારાજ, ફરીથી દોહરો બોલોતી ?

ગોર—ક્યાં ચંદન, ક્યાં મલ્યાગરી, ક્યાં સાયેર ક્યાં નીર;

રાજાચંદન—(અકસોસ મુકી) નેમ નેમ પડે વીપતડી,
તેમ તેમ સહે શરીર.

ગોર—નોગીરાજ મને માહા આશ્ચર્ય થાયછે કે એ દોહરો
તમે પુરો કર્યો !

રાજાચંદન—કેમ માહારાજ, તમે શું આશ્ચર્યમાં પડયાછો
કહેતો ખરા ?

ગોર—એ નોગીરાજ, ને આ દોહરો પુરો કરે, તેતો સત-
વાદીક રાજાચંદન, ગાટે તમેતો રાજાચંદન ન હો !

રાજાચંદન—હા માહારાજ, હું પોતેજ રાજાચંદન છું, શું
કહેછો ?

ગોર—તારેતો ચાલો ચાલો ઉઠો, માહારાજ વેહેલા ઉઠો, હું
તમારી સ્ત્રી તથા છોકરાઓને મેળવું.

—o—

પરવેશ નવમો. (રથલ, રરતો.)

(વીદુષક અને પ્રધાન આવેછે.)

(બોધવજી સદેશો કેહેતો શામને.) એ રાહ.

વીદુષક અને પ્રધાન—આશો ગજળ હાથર તેં કીધો કારમો,

ખાડ્યો વિખુટો સદવાતી સરદારનો,
 દયા કેમ ન આવીરે, નમેરો કેમ થયો,
 સંદન વીન હવે જીવવામાં ધીકારનો,
 નીરમ્ય તારી છાતી કઠણ આવી કેમ યર્ષ,
 દયા દીલમાં લાવી કરને વીચારનો,
 મેળવ પ્રભુજી સ્નેહી સંદન રાખને,
 જોછે અમારા હરડાં કેરો હારનો.

—o—

પ્રધાન—વિદુષક હવેતો આખરી યર્ષ, કેમકે હવો કોઈ દેશ
 નથી કે આપણા જોવામાં ન આવ્યો હોય, માટે
 હવે આપણો અનદાતા જો સંદન તેનો મેલાપ થાય
 એવું તો મને કાંઈ જણાવું નથી, માટે હવે શું
 વિચાર કરવો ?

વિદુષક—પ્રધાનજી હવે વિચાર કરવાનો કાંઈ બાકીજ ર-
 હ્યો નહી કેમકે આપણે બધા દેશો દેશ કર્યા પણ
 આ શહેર બાકીછે, તેમા તપાસ કરીએ, માટે ચાલો.

પ્રધાન—ચાલ વિદુષક જોતીએતો ખરા, પછી આપણા
 કીસ્મત (જાયછે) (રાજસંદન તથા ગોર આવેછે.)

રાજસંદન—માહારાજ હજી કેટલુંક ચાલવાનુંછે, ચાલતાં
 ચાલતાં માહારાજો પગ દુખી ગયા, તમે મને ઠ-
 ગતા તો ન હો !

ગોર—અરે માહારાજ, હજીતો આપણે આજ સાંજે શહે-
 રમાં જઈ પુગશું. (જાયછે.)

—:—

અરવેશ દશમો. (રાથલ, દરબાર.)

(સીપાઈઓ સાહેરની ઝીંને લઈ આવેછે સાયેર
ભેટેછે, મલ્યાગરીને પગે લાગેછે, એટલી વારમાં
રાજસંદન અને ગોર આવેછે.)

સીપાઈઓ—માહારાજ, પેના વણીકના વાહાણમાંથી ઢોક-
લશીંગ રાજની પુત્રીને લાવ્યાછીએ અને વણીકને
છોડી મુક્યોછે.

નીર—વાર સીપાઈઓ બહુ સારું કર્યું. (ગોર અને રાજ-
સંદન આવેછે.)

ગોર—માહારાજ, એ માહારાજ, આગ આવો કાંઈ લાવ્યો-
છું. (મલ્યાગરી, સાયેર, નીર અને રાજસંદનની
એ ચારે જણાની નજર એક થવાથી ભેટેછે.)

રાજસંદન—એહો મારી પ્રીયા ને મારા પુત્રો !

ગોર—કેમ માહારાજ હવે સાચું કોણ તમે કે હું ? મને ત-
મા કેહેતા હતા કે ઇગતોતો ન હોય ?

રાજસંદન—માહારાજ, મારી ભુલ થઈછે, તે માટે મને
ક્ષમા કરો.

ગોર—અરે નારે માહારાજ, તેનુંતો કાંઈ નહી, પણ માહા-
રાજ મને કાંઈ ?

નીર—જાઓ ગોર મેં તમને ઇનામમાં દસ ગામો આપ્યા ?

ગોર—સાર માહારાજ સુખી રહો, ને તમારી જ્ય જ્ય થાવો.

સનીદેવ—એ સતનાદી રાજસંદન, ધન્યછે તારી ધીરજને
કે તારા જોવા પુર્યો જગતમાં થોડાજ હશે, હું

સનીદેવ છું, અને તારા ઉપર પ્રસન્ન છું, માગે માગે
માગે શું માગેછે ?

રાજાચંદન—(ઘુંટણે પડીને) માહારાજ, હું એજ માંગું-
છું કે આપું દુઃખ કોઈને નહીં દેતા, કેમકે આવી
ધીરજ અને આવા કષ્ટ, ખીજાથી સહન નહીં થાય.

સનીદેવ—શૂન્ય, તથાસ્તુ ! યા મનુષ્યજન ને કોઈ આ
તારી પરીત્ર કયાને સાંભળશે, યા ખીજાને સંભ-
ળાવશે, તેને હું સનીદેવ કદી પીડા કરનાર નથી.

રાજાચંદન—ખડું સાઈં માહારાજ, ખીરાનો. આ આસને
(સની બેસેછે, ખંધા ઉભા રહેછે, અને તેટલામાં
વીદુશક તથા પ્રધાન આવેછે.)

ચોપદાર—માહારાજ, આપણી દરબારમાં આવવાની ઉમે-
શ્વી બે નોગીઓ બાહાર ઉભાછે, હુકમ હોયતો
આવવા દ્યું.

રાજાચંદન—ખડું સાઈં બેલાશક આવવાદે. (આવેછે)
નોગીઓ તમે શું ઉમેદ રાખીને આવ્યાછો, અ-
ને શું હુબર જણાવો ?

વિદુષક—માહારાજ, હમે ગાવાની કળા ખડું સારી જા-
ણીએ છીએ.

રાજાચંદન—ત્યારે ખડું સાઈં, શું જણાવો, ગાઓ ?

પ્રધાન—(બાજુએ) વીદુશક આજ આપણા રાજાએ.

વિદુષક—પ્રધાનજી કેમછે. આ ધાણ જગાડોછો કે શું, ઉ-
તાવળા ના થાયો ? જીવોતો ખરા, એમના માટે-

થી બોલાવું કે હુંજ રાજયંદન, પછી કેમ ?
પ્રધાન—હા ઠીક છે ત્યારે ચાલ ગાયેન ગાઇએ. (ગાય છે.)

—૦:૦—

(ક્યાં ગયો શાહનદા જાની પ્યારો.) એ રાહ.
ક્યાં મળશે ચંદન પીયારો, જીવ તલપેછે હમારારે—ટેક.
દેશો દેશ અને જંગલે જંગલ, ફરતાં ન આવ્યો આરોરે—
ક્યાં.
વિનોગના દુઃખનો માથેથી, ક્યારે ઉતરસે ભારોરે—ક્યાં.
આણી દયા પ્રભુજી મેળવ ચંદન, ચંદન વીન જગ પ્યારોરે—ક્યાં.

—૦:૦—

(આ ગાયન સાંભળી બધા આશ્ચર્ય પામી છે.)
રાજયંદન—અરે આ કોણ ! વીદુશક અને પ્રીય પ્રધાન તો
ન હોય ! હુંજ રાજયંદન છું. (રાજાને ભેટ છે
અને મલ્યાગરીને પગે લાગે છે અને બહુ આંસુ-
દ પામી છે.)
મલ્યાગરી—પ્રાણનાથ, આ વણજરાએ મારો પ્રાણ બચા-
વ્યો હતો.
રાજયંદન—શું આ વણજરાએ તારો પ્રાણ બચાવ્યો હતો ?
મલ્યાગરી—હા સ્વામીનાથ.
રાજયંદન—એ વણજરા તેં મારી પ્રીયાનો પ્રાણ બચા-
વ્યો છે, તેથી આ રાજ્યાસન તને સોંપું છું, અને
તું સારી રીતે રાજ ચલાવજે.

વણજાગે—સાઈ માહારાજ, મારું ભાગ્ય ખુલ્યું ખરું.

(વીદુષક રીસાઈ જાયછે અને રાજા સમજાવેછે.)

રાજાચંદન—કેમ વીદુષક શું છે, તું દલગીર શા માટે થાયછે ?

વીદુષક—હા ! આ ગધેડા ખાઈને રાજ્ય આપ્યું, અને

હમા દેશો દેશ, જંગલો જંગલ, ગામો ગામ, અને

શહેરો શહેર કર્યા તો કાંઈ નહી, એ કેવો ઊંઘા ન્યાય ?

રાજાચંદન—મારા ભાલા વીદુષક શા માટે તું ગભરાયછે,

આપણી ને ચંદનાવતીએ તે તારેજ માટે છે કેની.

વીદુષક—અરે ત્યાંતો પેલું પાપ ખેડેલું છે, તેનું નામ ના લ્યો.

સનીદેવ—એ રાજાચંદન, રાજા પુદ્ગરીકતો મરણ પામ્યો છે,

જા તું ચંદનાવતી નગરીનું રાજ્ય કર ?

વીદુષક—ઓહો, ઓહો, ધરણ છુટ્ટું, ધરણ છુટ્ટું વાહ ! વાહ !

(કૃણુ વર્ધમાનમાં આવેછે.)

કૃણુ—એ સત્યનાં સ્તંભ રાજાચંદન, તેં પુર્વે પાપ કર્યાં હ-

તાં, તેથી તને દુઃખ પડ્યું તેમાં કાંઈ સનીનો અ-

પરાય નથી, હવે હું તારા ઉપર પ્રસન્ન છું, માંગ

માંગ વર માંગ ?

રાજાચંદન—માહારાજ, મને તમારી ભગિન પ્રાપ્ત થાય,

અને ફરીથી ખીનો જન્મ ન થઈ.

કૃણુ—તથાસ્તુ ! ! !

—૦:૦:૦—

(તે બેસે.)

બધા—(દર આલે હાલે દીનમાં નાંખીલા.) એ રાહ.

ઓ ઇશ્વર જગકરતા તારી, છે અફસ કળા સૌથી ન્યારી,

કરી અમપર મહરે કૃપા ધારી, કીધા તેં એક પુરો આરી,

અએ મંગલ મુરતી વિદ્ય આરી, છે અફસ કળા સૌથી ન્યારી.

ઉમેદ પુરી થઈ હમારી, આવી સાહે કરી તેં મારાંરી,
 પ્રણામ કરીએ વારંવારી, સેવકનાંઓ તમે સુખકારી,
 જમીએ તમે ઉપર હમે બલીહારી, છે આકલ કળા સૌથી ન્યારી.

મનકા પાપીને તેં તારી, ધાર કરી અધ્યા નારી,
 વ્રંદાને તેં મસ્તક ધારી, ગુણ ગાઇએ તમારા લલકારી,
 કરજો તું આંતરગતી સારી, છે આકલ કળા સૌથી ન્યારી.

— ૦:૦ —

શુદ્ધી પત્ર.

પાનું.	ઓળ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧	૩	દોલકશીંગ	દોલકશીંગ.
૪	૬	બેડેલા	બેડેલા.
૭	૧૫	નેતતો	નેતનેતો.
૧૦	૨	તેનું	પોતાનું.
૧૭	૧	સાંભળો	સાંભળ ઓ.
૧૯	૧૮	કીધું	દીધું.
૩૫	૧૨	ગયા	ગયો.
૩૮	૩	હાવી	આવી.
૩૮	૪	હેવી	એવી.
૩૮	૨૨	લોટ	લોટો.
૪૨	૧	બેઉને	બેઉનું.
૪૬	૧૪	કીધી	દીધી.
૫૭	૯	દરગાર	રથજી, દરગાર.

— ૦ —

બાહેર ખખર.

—૦૦—

આ ચોપડી નીચે લખેલે ડોકાણેથી વેચાતી મળશે.

મુખ્ય—ગંદતવાડી આગળ રતનજી કુરામજી મઢીઆલી ની દુકાનેથી, તથા કાલ્યાદેવીના રસ્તા ઉપર દા-
મોદર રતનશીની દુકાનેથી તથા રામવાડીના નાકા
ઉપર બુકસેલર સેરીઆરજી હોરગસજી મારતરની
દુકાનેથી, તથા માગાદેવી આગળ પંડીત જોશામ
મુકંદજીની દુકાનેથી તથા ગણેશવાડી આગળ બુ
કસેલર બાલકૃષ્ણ લક્ષ્મણ પાસેથી વેચાતી મળશે.

મુરત—નાણાવટમાં બુકસેલર કરસનદાસ નારણદાસની દુકા-
નેથી તથા વિદ્યોતીઆ પ્રેસમાં દેશી મીચના અ
વિપતી મંછારામ વેલાબાઈ પાસેથી મળશે.

દેશાવરથી વેચવા માટે મંગાવનારને નીચેલે ડોકાણેથી
મંગાવી લેવી અને કમીચન વિશે જાંદોગરત કરવાને માલે-
કને પત્ર લખી જણાવવો. નાતપેટ કાગળ લીધામાં આવશે
નહી. છુટક નકલ મંગાવનારે પોરતની ઠીકીતનો અર્થ
આનો વધારે માકલવો.

શા.૦ મેહિતા જમનાદાસ લગવાનદાશની
કંપની.

ડોકાણું બુલેચર આગળ કીનારીવાલા ખીહારીલાલ
દુરગાદાસની દુકાને.

